HOTUBA YA WAZIRI WA KILIMO CHAKULA NA USHIRIKA MHESHIMIWA STEPHEN MASATO WASIRA (MB) KUHUSU MAKADIRIO YA MATUMIZI YA FEDHA YA WIZARA YA KILIMO CHAKULA NA USHIRIKA KWA MWAKA 2015/2016

YALIYOMO

1.0 UTANGULIZI 1

2.0 HALI YA KILIMO NA USHIRIKA 5

2.1 Hali ya Kilimo 5

2.1.1 Uzalishaji wa Mazao Makuu ya Asili ya Biashara.. 7

2.1.2 Hali ya Chakula na Uzalishaji wa Mazao ya Chakula 8

2.2 Hali ya Umwagiliaji 11

2.3 Hali ya Ushirika 11

3.0 MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA KATIKA KIPINDI CHA 2014/2015 13

3.1 Makusanyo ya Maduhuli 13

3.2 Fedha Zilizoidhinishwa 13

3.3 Matumizi ya Bajeti ya Maendeleo 14

3.4 Matumizi ya Bajeti ya Kawaida 15

4.0 UTEKELEZAJI WA MALENGO KWA MWAKA 2014/2015 NA MPANGO WA MWAKA 2015/2016 16

4.1 MALENGO 16

4.2 Utekelezaji wa Malengo Mkakati kwa Mwaka 2014/2015 na Mpango wa Mwaka 2015/2016 17

4.2.1 Kuongeza Tija na Uzalishaji wa Mazao ya Kilimo. 18

4.2.2 Kuongeza Upatikanaji wa Masoko ya Mazao ya Kilimo 73

4.2.3 Kuimarisha Uongezaji wa Thamani ya Mazao ya Kilimo 79

4.2.4 Kuwezesha na Kuimarisha Ushirika na Asasi za Wananchi katika Kilimo na Sekta nyingine za Kiuchumi 80

4.2.5 Kuimarisha Mfumo wa Ukusanyaji, Uhifadhi, Uchambuzi na Usambazaji wa Takwimu 82

4.2.6 Kusimamia Sera na Sheria Katika Sekta ya Kilimo 84

4.2.7 Kuboresha uwezo wa Wizara kutoa Huduma 86

4.2.8 Kuzingatia Masuala Mtambuka katika Kilimo....... 88

5.0 SHUKRANI 89

6.0 MAOMBI YA FEDHA MWAKA 2015/2016 90

VIFUPISHO VYA MANENO

ACTN	*Africa Conservation Tillage Network*
AGITF	*Agricultural Inputs Trust Fund*
AGRA	*Alliance for a Green Revolution in Africa*
AMCOS	*Agricultural Marketing Cooperative Societies*
ASA	*Agriculture Seed Agency*
ASARECA	*Association for Strenghthening Agrcultural Research in Eastern and Central Africa*
ASDP	*Agricultural Sector Development Programme*
ATC	*Arusha Technical College*
AU	*African Union*
AVRDC	*World Vegetable Center*
BIDP	*Bagamoyo Irrigation Development Project*
BRELA	*Business Registration and Licensing Agency*
BRN	*Big Results Now*
CAADP	*Comprehensive Africa Agriculture Development Programme*
CABI	*Center for Agricultural and Bioscience Institute*
CBO	*Community Based Organization*
CCRO	*Certificate of Customary Right of Occupancy*
CDF	*Clinton Development Foundation*
CIDTF	*Cashewnut Industry Development Trust Fund*

CIMMYT	*International Maize and Wheat Improvement Center*
COASCO	*Cooperative Audit and Supervision Cooperation*
CODAS	*Cooperative Data Analysis System*
COWABAMA	*Collective Warehouse Based Marketing*
CSA	*Climate Smart Agriculture*
DADPs	*District Agriculture Development Plans*
DASIP	*District Agricultural Sector Investment Project*
DIDF	*District Irrigation Development Fund*
DFID	*Department for International Development, UK*
EAAPP	*Eastern Africa Agricultural Productivity Programme*
EAC	*East African Community*
EPZA	*Export Processing Zone Authority*
ERPP	*Expanded Rice Production Project*
EU	*European Union*
FAO	*Food and Agriculture Organization of the UN*
FARA	*Forum for Agricultural Research in Africa*
FBOs	*Farmer Based Organizations*
GAP	*Good Agricultural Practices*
GIS	*Geographical Information System*
IFAD	*International Food and Agriculture Development*
ICRAF	*World Agroforest Center*
ICRISAT	*International Crops Research Institute for the Semi-Arid Tropics*
IITA	*International Institute of Tropical Agriculture*

ILO	*International Labour Organization*
ILRI	*International Livestock Research Institute*
ISTA	*International Seed Testing Association*
IRRI	*International Rice Research Institute*
JICA	*Japan International Cooperation Agency*
JKT	*Jeshi la Kujenga Taifa*
KATC	*Kilimanjaro Agriculture Training Centre*
KNCU	*Kilimanjaro Native Cooperative Union*
KOICA	*Korea Internationl Cooperation Agency*
KPI	*Key Performance Indicator*
LGMD2	*Local Government Monitoring Database 2*
MATI	*Ministry of Agriculture Training Institutes*
MIVARF	*Marketing Infrastructure Value Addition and Rural Finance Program*
MLND	*Maize Lethal Necrosis Disease*
MTEF	*Medium Term Expenditure Framework*
MVIWATA	*Mtandao wa Vikundi vya Wakulima Tanzania*
NFRA	*National Food Reserve Agency*
NIMP	*National Irrigation Master Plan*
NMB	*National Microfinance Bank*
OECD	*Organization for Economic Cooperation and Development*
PAC	*Public Accounts Committee*
PHRD	*Japan Policy and Human Resources Development*
QDS	*Quality Declared Seed*
ReSAKSS	*Regional Strategic Analysis and Knowledge Support System*

RIVACU	*Rift Valley Cooperative Union*
RUBADA	*Rufiji Basin Development Authority*
RUDI	*Rural Urban Development Initiatives*
SACCOS	*Savings and Credit Cooperative Societies*
SADC	*Southern Africa Development Center*
SAGCOT	*Southern Agricultural Growth Corridor of Tanzania*
SIDO	*Small Industries Development Organization*
SGS	*Society General for Surveillance*
SONAMCU	*Songea and Namtumbo Agricultural Marketing Cooperative Union*
SRI	*System of Rice Intensification*
SUA	*Sokoine University of Agriculture*
TAHA	*Tanzania Horticulture Association*
TARI	*Tanzania Agricultural Research Institute*
TASO	*Tanzania Agricultural Society*
TBC	*Tanzania Broadcasting Corporation*
TBL	*Tanzania Breweries Limited*
TBS	*Tanzania Bureau of Standards*
TaCRI	*Tanzania Coffee Research Institute*
TCDC	*Tanzania Cooperative Development Commission*
TFC	*Tanzania Federation of Cooperatives*
TFDA	*Tanzania Food and Drugs Authority*
TFRA	*Tanzania Fertilizer Regulatory Authority*
TIB	*Tanzania Investment Bank*
TIC	*Tanzania Investment Centre*
TORITA	*Tobacco Research Institute of Tanzania*
TOSCI	*Tanzania Official Seed Certification*

	Institute
TPC	*Tanganyika Planting Company*
TPRI	*Tropical Pesticides Research Institute*
TRA	*Tanzania Revenue Authority*
TRIT	*Tea Research Institute of Tanzania*
TSHTDA	*Tanzania Smallholder Tea Development Agency*
UKIMWI	*Ukosefu wa Kinga Mwilini*
UNDP	*United Nations Development Programme*
UNICEF	*United Nations Children's Fund*
UPOV	*The International Union for the Protection of New Varieties of Plants*
USAID	*United States Agency for International Development*
UWAKO	*Umoja wa Wafugaji wa Korogwe*
VETA	*Vocational Education Training Authority*
VVU	*Virusi vya Ukimwi*
WADOKI	*Wafanyabiashara Ndogondogo Kirumba*
WARC	*Ward Agricultural Resource Centers*
WFP	*World Food Programme*
WETCU	*Western Zone Tobacco Growers Cooperative Union*
ZARDEF	*Zonal Agricultural Research Development Fund*
ZIELU	*Zonal Information and Extension Liaison Unit*

HOTUBA YA WAZIRI WA KILIMO CHAKULA NA USHIRIKA MHESHIMIWA STEPHEN MASATO WASIRA (MB) KUHUSU MAKADIRIO YA MATUMIZI YA FEDHA YA WIZARA YA KILIMO CHAKULA NA USHIRIKA KWA MWAKA 2015/2016

1.0 UTANGULIZI

1. ***Mheshimiwa Spika,*** naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu baada ya kuzingatia taarifa iliyowasilishwa hapa Bungeni leo na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo Maji na Mifugo inayohusu Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika, sasa lijadili na kukubali kupitisha Makadirio ya Matumizi ya Kawaida na ya Maendeleo ya Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika kwa mwaka 2015/2016.

2. ***Mheshimiwa Spika,*** Bunge lako Tukufu linapokea na kujadili hoja hii ikiwa ya mwisho chini ya Serikali ya awamu ya nne, baada ya miaka kumi ya uongozi wa Rais Mhe. Jakaya Mrisho Kikwete ingawa miaka kumi si kipindi kirefu sana kwa maendeleo. Watanzania walio wengi na wenye nia njema, watakubaliana na mimi kuwa miaka kumi ya awamu ya nne imekuwa ya mafanikio makubwa na ya kujivunia. Mafanikio makubwa yamepatikana katika nyanja za uchumi, huduma za jamii hususan elimu na afya, bila kusahau miundombinu ya barabara ambayo pia imechangia kukuza uchumi wa kilimo. Naungana na Watanzania kumpongeza kwa dhati Rais Mhe. Jakaya Mrisho Kikwete kwa

mafanikio hayo makubwa ya maendeleo yaliyopatikana.

3. ***Mheshimiwa Spika***, niruhusu binafsi nitoe shukrani zangu za pekee kwa imani ya Rais Mhe. Jakaya Mrisho Kikwete kwangu katika kipindi chote cha miaka kumi, amenishirikisha katika Serikali yake katika Wizara mbalimbali zikiwemo Wizara ya Maji; Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika mara tatu; Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa; na Ofisi ya Rais Mahusiano na Uratibu. Katika kipindi hicho, amefanya mabadiliko mara nyingi na kila alipofanya mabadiliko, alinipa fursa ya kuendelea kulitumikia Taifa letu katika nafasi ya uwaziri. Kwa vile hii ni hotuba yangu ya mwisho kabla ya uchaguzi ujao, natumia nafasi hii kumtakia kila la kheri na maisha marefu, baada ya kustaafu kwa heshima kubwa mwishoni mwa mwaka huu.

4. Aidha, nampongeza kwa namna ya pekee Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kutoa msukumo wa kuendeleza Sekta ya Kilimo. Msukumo huo umedhihirika katika shughuli zake kwa kutoa maelekezo ya moja kwa moja katika utekelezaji kupitia Mfumo wa Tekeleza kwa Matokeo Makubwa Sasa (BRN) katika Sekta ya Kilimo, ili kuongeza uwekezaji na kukuza kilimo.

5. ***Mheshimiwa Spika,*** napenda kumpongeza Makamu wa Rais Mhe. Dkt. Mohamed Gharib Bilal ambaye pamoja na majukumu yake makubwa, amekuwa akitenga muda wa kutosha

kufuatilia Maendeleo ya Sekta ya Kilimo, kuimarisha usalama wa chakula na kupambana na umaskini. Katika nyakati tofauti amekuwa akisisitiza kilimo hifadhi kinachozingatia utunzaji wa mazingira, kwa maendeleo ya kilimo endelevu. Aidha, amekuwa akisisitiza mageuzi ya kilimo kwa kutilia mkazo zaidi upatikanaji na matumizi sahihi ya pembejeo, zana za kilimo za kisasa, elimu kwa wakulima, upatikanaji wa masoko, uongezaji wa thamani kwa mazao ya kilimo na umuhimu wa kuwekeza katika utafiti ili kupata teknolojia bora zinazoendana na mazingira ya nchi yetu.

6. ***Mheshimiwa Spika,*** niruhusu pia nitumie fursa hii kumpongeza Waziri Mkuu Mhe. Mizengo Kayanza Peter Pinda (Mb) kwa juhudi zake za kuendeleza kilimo kupitia azma ya dhana ya Kilimo Kwanza. Aidha, nampongeza kwa hotuba yake katika Bunge hili ambayo imetoa maelezo na maelekezo kuhusu maendeleo ya Sekta ya Kilimo.

7. ***Mheshimiwa Spika,*** kama itakavyokumbukwa, Mhe. Rais alifanya mabadiliko madogo katika Baraza la Mawaziri na kufanya uteuzi wa Wabunge wawili wapya. Napenda kuwapongeza Mhe. George Boniface Simbachawene (Mb) na Mhe. Jenista Joachim Mhagama (Mb) kwa kuteuliwa na kupandishwa cheo kuwa Waziri wa Nishati na Madini, na Waziri wa Nchi Ofisi ya Waziri Mkuu Sera Uratibu na Bunge mtawalia, Mhe. Anne Kilango Malecela (Mb) kuwa Naibu Waziri wa Elimu na Mafunzo ya Ufundi na Mhe. Charles Mwijage (Mb) kuwa Naibu Waziri wa Nishati na Madini. Aidha,

nawapongeza Waheshimiwa Wabunge Innocent Sebba (Mb) na Dkt. Grace Khwaya Puja (Mb) kwa kuteuliwa kuwa Wabunge wa Bunge hili. Nawaahidi ushirikiano.

8. ***Mheshimiwa Spika***, mwaka 2015 Bunge lako Tukufu lilipata msiba wa kuondokewa na Mhe. Kapteni John Damiano Komba (Mb) aliyekuwa mbunge wa Mbinga Magharibi, wote tutamkumbuka marehemu kwa umahiri wake katika fani yake ya sanaa. Msiba huo ni mkubwa siyo tu kwa familia bali kwa Bunge lako na Watanzania wote. Natumia nafasi hii kwa mara nyingine, kuwapa pole ndugu, jamaa na marafiki wa familia ya marehemu. Mwenyezi Mungu aiweke roho ya marehemu mahali pema peponi. Amina.

9. ***Mheshimiwa Spika***, napenda kuchukua nafasi hii kukupongeza wewe binafsi, Naibu wako na Wenyeviti wa Bunge kwa uongozi wenu mzuri, siyo tu katika kikao hiki, bali katika kipindi chote cha uhai wa Bunge hili. Mmekabiliana na changamoto nyingi na kuzishinda, mnastahili pongezi zetu za dhati.

10. ***Mheshimiwa Spika,*** sina budi kuwashukuru wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo Maji na Mifugo chini ya uongozi wa Mhe. Prof. Peter Mahammud Msolla Mbunge wa Kilolo, kwa kuipokea na kuifanyia uchambuzi wa kina taarifa ya utekelezaji ya Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika ya mwaka 2014/2015 na makadirio ya mapato na matumizi ya mwaka

2015/2016. Napenda kulihakikishia Bunge hili kwamba Wizara yangu imezingatia maoni, ushauri na mapendekezo ya Kamati hiyo kuhusiana na mpango wa kilimo na bajeti iliyoko mbele ya Bunge lako Tukufu.

11. ***Mheshimiwa Spika,*** mwisho siyo kwa umuhimu, nawashukuru sana wananchi wa Bunda kwa ushirikiano mkubwa wanaonipa pamoja na shughuli nyingi, nimewatumikia kwa moyo na nguvu zangu zote. Sitaki kuwasemea kwa hili.

2.0 HALI YA KILIMO NA USHIRIKA

2.1 HALI YA KILIMO

12. ***Mheshimiwa Spika***, kilimo kinaendelea kuwa Sekta muhimu katika uchumi na maendeleo ya nchi yetu kwa kuwa kinatoa ajira kwa asilimia 75 ya Watanzania na kinachangia zaidi ya asilimia 100 ya chakula kinachopatikana nchini kwa miaka yenye mvua za kutosha. Katika mwaka 2014 Sekta ya Kilimo ilichangia asilimia 28.9 ya Pato la Taifa ikilinganishwa na asilimia 31.2 mwaka 2013. Sekta ndogo ya mazao ilichangia asilimia 16.2; mifugo asilimia 7.4; misitu asilimia 3.1; na uvuvi asilimia 2.2. Kwa kuwa asilimia kubwa ya Watanzania wanategemea shughuli za kilimo katika maeneo yao, kilimo ndio Sekta inayochangia kwa kiasi kikubwa katika kupunguza umaskini.

13. ***Mheshimiwa Spika,*** pato la Taifa kwa mwaka 2014/2015 kwa shughuli za msingi za

kiuchumi zinazojumuisha kilimo cha mazao, mifugo, misitu na uvuvi limekua kwa asilimia 3.4 ikilinganishwa na asilimia 3.2 ya mwaka 2013. Katika ukuaji huo, mchango wa mazao ulikuwa asilimia 4.0 ikilinganishwa na asilimia 3.5 ya mwaka 2013. Uzalishaji wa mazao ya nafaka uliongezeka kutoka tani milioni 7.8 mwaka 2013 hadi tani milioni 9.8 mwaka 2014 ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 26. Aidha, uzalishaji wa mahindi uliongezeka kutoka tani milioni 5.3 mwaka 2013 hadi tani milioni 6.7 mwaka 2014 sawa na ongezeko la asilimia 27. Uzalishaji wa mchele uliongezeka kutoka tani milioni 1.3 mwaka 2013 hadi tani milioni 1.7 mwaka 2014 sawa na ongezeko la asilimia 25.

14. Vilevile, uzalishaji wa mazao ya chakula yasiyo nafaka ulikuwa tani milioni 6.2 ikilinganishwa na tani milioni 6.8 kwa mwaka 2013. Uzalishaji wa mazao ya chakula ya nafaka na yasiyo ya nafaka katika mwaka 2014 ni tani milioni 16.0. Uzalishaji huo wa mazao ya chakula ukilinganishwa na mahitaji ya tani milioni 12.8 ya chakula na matumizi mengineyo katika mwaka 2014/2015 unaonesha kuwepo kwa ziada ya tani milioni 3.2 za chakula. Ongezeko hilo ambalo limetokana na kuwepo kwa mvua za kutosha na juhudi za Serikali za kuboresha uzalishaji kwa kutoa ruzuku ya pembejeo kwa wakulima, limeleta utoshelevu wa chakula nchini kwa kiwango cha asilimia 125. Kilimo cha umwagiliaji kimechangia asilimia 24 katika utoshelevu huo. Aidha, utoshelevu huo ulichangia kushuka kwa bei za vyakula na hivyo

kuchangia katika kupunguza mfumuko wa bei za bidhaa kutoka asilimia 6.1 Machi, 2014 hadi 4.5 Aprili, 2015.

2.1.1 Uzalishaji wa Mazao Makuu ya Asili ya Biashara

15. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015 uzalishaji wa mazao makuu ya asili ya biashara ulikuwa tani 937,060.2 ikilinganishwa na tani 897,028 zilizozalishwa katika mwaka 2013/2014. Ongezeko hili la asilimia 4.46 limetokana na juhudi za Serikali na wakulima zilizolenga kuongeza uzalishaji. Pamoja na ongezeko hilo kumekuwa na changamoto ya ufinyu wa bajeti kwenye Bodi za Mazao ambao umeathiri usimamizi na hivyo kutofikia malengo ya ukuaji wa tasnia husika.

16. Ufanisi uliopatikana ni pamoja na kuongeza uzalishaji na tija katika mazao ya Chai (tani 33,500 hadi 35,500), Pareto (tani 7,000 hadi 7,600), Tumbaku (tani 100,000 hadi 113,600), Korosho (tani 130,124 hadi 200,000), Mkonge (tani 37,291 hadi 40,000) na Sukari (tani 294,300 hadi 300,230). Aidha, mazao ya Pamba na Kahawa yamezalishwa kwa kiwango cha chini ikilinganishwa na uzalishaji wa mwaka 2013/2014, ambapo uzalishaji wa zao la pamba umeshuka kutoka tani 245,831 hadi 203,313 na kahawa kutoka tani 48,982 hadi 40,759.2.

17. ***Mheshimiwa Spika,*** uzalishaji wa mazao ya bustani umeongezeka kutoka tani milioni 5.40 mwaka 2013/2014 hadi tani milioni 5.64 mwaka 2014/2015. Ongezeko hilo lilitokana na uzalishaji wa mazao ya bustani katika skimu za umwagiliaji. Aidha, uzalishaji wa mazao ya mbegu za mafuta umeongezeka kutoka tani milioni 5.55 mwaka 2013/2014 hadi tani milioni 5.93 mwaka 2014/2015 kutokana na kuimarika kwa Sekta Binafsi katika uzalishaji wa alizeti katika mikoa ya Singida, Manyara na Dodoma; karanga katika mikoa ya Tabora, Morogoro na Singida; ufuta katika mikoa ya Lindi na Mtwara; na mawese katika mkoa wa Kigoma na kuifanya sekta hiyo kuendelea kukua.

2.1.2 Hali ya Chakula na Uzalishaji wa Mazao ya Chakula

18. ***Mheshimiwa Spika,*** hali ya chakula mwaka 2014/2015 imeendelea kuwa nzuri kutokana na mavuno ya kutosha na ziada yaliyopatikana msimu wa kilimo wa 2013/2014. Tathmini ya uzalishaji iliyofanyika mwezi Agosti 2014 nchini ilibaini kuwa uzalishaji wa mazao ya chakula katika msimu wa kilimo wa 2013/2014 ulikuwa tani 16,015,238 za mazao ya chakula zikiwemo tani 9,828,540 za nafaka na tani 6,186,698 za mazao yasiyo ya nafaka. Kiasi hicho cha chakula kikilinganishwa na mahitaji ya chakula ya tani 12,767,879 katika mwaka 2014/2015 kilionesha kuwepo kwa ziada ya tani 3,247,359 za chakula. Kutokana na hali hiyo, Taifa lilijitosheleza kwa chakula kwa asilimia 125 ambapo mikoa 23

kati ya 25 ya Tanzania Bara ilibainika kuwa na viwango vya ama ziada au utoshelevu. Tathmini ya kina ya hali ya chakula na lishe iliyofanyika mwezi Januari 2015 ilibaini kuwepo kwa jumla ya watu 424,136 waliokuwa na upungufu wa chakula na walihitaji tani 9,917 za chakula cha msaada na hatua za kukabiliana na upungufu huo zinaendelea kuchukuliwa.

19. ***Mheshimiwa Spika,*** katika msimu wa kilimo wa 2014/2015 maeneo yanayopata mvua za vuli miezi ya Oktoba hadi Desemba yalipata mvua juu ya wastani, wastani na chini ya wastani. Maeneo machache katika mikoa ya Arusha na Morogoro yalipata mvua za juu ya wastani. Mikoa ya Kagera, Mara, Shinyanga, Mwanza, Manyara, Kilimanjaro na Tanga yalipata mvua za wastani zenye mtawanyiko mbaya. Aidha, maeneo ya Dar es Salaam, Pwani, Same na Moshi yalipata mvua chini ya wastani. Kwa ujumla mvua hizo za vuli zilichelewa kuanza na kuisha mapema na hivyo kuathiri ukuaji wa mazao. Hali hiyo inaashiria kupungua kwa mchango wa vuli katika uzalishaji wa chakula msimu wa 2014/2015 na upatikanaji wa chakula katika mwaka 2015/2016. Kawaida, mvua za vuli huchangia takriban asilimia 27 ya chakula.

20. ***Mheshimiwa Spika,*** mvua za msimu zilinyesha kwa mtawanyiko mzuri katika mikoa 15 na hazikunyesha kwa mtawanyiko mzuri katika mikoa 10. Vilevile kulingana na utabiri wa Mamlaka ya Hali ya Hewa mvua za msimu na za masika zilitarajiwa kuisha katika wiki ya mwisho ya mwezi

Machi na wiki ya kwanza ya mwezi Mei, 2015 ambapo ni mapema kuliko kawaida. Baadhi ya mikoa ya Kanda ya Kati ya Dodoma na Singida imekwisha athirika kwa kukatika mapema kwa mvua na hivyo kuathiri mazao kwa kiasi kikubwa. Tathmini ya awali ya hali ya uzalishaji wa mazao ya chakula msimu wa 2014/2015 imeonesha kuwepo kwa upungufu wa chakula katika mikoa ya Singida, Simiyu, Dodoma, Geita, Mara, Lindi, Tabora, Mwanza, Manyara na Shinyanga. Utabiri wa kina wa hali ya chakula nchini kwa mwaka 2015/2016 utafanyika mwishoni mwa mwezi Mei hadi mwezi Juni, 2015.

21. ***Mheshimiwa Spika,*** Wakala wa Taifa wa Hifadhi ya Chakula (NFRA) ulianza msimu wa ununuzi tarehe 1 Julai 2014 ukiwa na akiba ya tani 189,493.694 za nafaka. Ununuzi wa nafaka uliofanywa na NFRA katika msimu wa 2014/2015 ulikuwa tani 305,424.118 za nafaka zikiwemo tani 296,810.575 za mahindi, tani 4,673.913 za mtama na tani 3,939.630 za mpunga. Aidha, akiba ya nafaka katika maghala ya NFRA hadi tarehe 14 Mei 2015 ni jumla ya tani 422,285.705 zikiwemo tani 413,165.804 za mahindi, tani 5,180.271 za mtama na tani 3,939.630 za mpunga. Aidha, hadi kufikia mwezi Desemba 2014 Serikali ilikuwa inadaiwa na wakulima kiasi cha Shilingi bilioni 89.157. Kati ya mwezi Januari na Mei 2015, Serikali kupitia NFRA imelipa wakulima jumla ya Shilingi bilioni 77 na bado inadaiwa Shilingi bilioni 12. Serikali inaendelea na jitihada za kulipa madeni yaliyobaki.

2.2 HALI YA UMWAGILIAJI

22. ***Mheshimiwa Spika,*** eneo linalotumika kwa kilimo cha umwagiliaji hapa nchini limefikia hekta 461,326 ambapo tija kwa zao la mpunga imeongezeka kutoka tani 1.8 hadi 2.0 kwa hekta mwaka 2006/2007 hadi kufikia tani 4.0 hadi 5.0 kwa hekta mwaka 2014/2015. Hadi kufikia Desemba 2014 uzalishaji wa mazao ya chakula kupitia kilimo cha umwagiliaji ulikuwa tani 3,141,237.34 sawa na asilimia 24.6 ya mahitaji ya chakula nchini, kiwango ambacho kinakaribia lengo la Ilani ya Chama cha Mapinduzi ya asilimia 25 ya mahitaji ya chakula yatokane na kilimo cha umwagiliaji.

2.3 HALI YA USHIRIKA

23. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kutekeleza Programu ya Mageuzi na Modenaizesheni ya Ushirika kwa madhumuni ya kuimarisha ushirika nchini. Wizara kwa kushirikiana na Wizara za Kisekta, Mamlaka za Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa imeendelea kuhimiza na kukuza maendeleo halisi na endelevu ya vyama vya ushirika kwa kuongeza mwamko wa umma, vijana na makundi mengineyo katika jamii kujiunga na kuanzisha vyama vya ushirika.

24. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara ilipanga kufanya uhakiki wa vyama vyote vya ushirika vilivyopo nchini kwa lengo la kubaini uwepo na uhai wa vyama hivyo ili kuwezesha Serikali kuratibu

mchango wa ushirika katika uchumi na maendeleo ya Taifa na pia kuwezesha ushirika kuingizwa katika mipango ya maendeleo ya Taifa kupitia sekta husika. Zoezi la uhakiki wa vyama vya ushirika lililofanyika mwaka 2014/2015 limebaini kuwa hadi kufikia Machi 2015, idadi ya Vyama hai vya Ushirika ni 7,888 ikilinganishwa na vyama 9,604 Machi 2014. Kati ya vyama 7,888, vyama vya ushirika wa Akiba na Mikopo (SACCOS) ni 3,865, vyama vya ushirika vya aina nyingine (kilimo, mifugo, uvuvi, viwanda, madini, nyumba) ni 3,973, Benki za ushirika mbili na Vyama Vikuu vya Ushirika 48. Hadi kufikia Machi 2015 jumla ya wanachama wa vyama vya ushirika ni 2,390,593 kati yao wanachama wa SACCOS ni 919,992 ambao wanamiliki hisa, akiba na amana zenye thamani ya Shilingi bilioni 534 mwezi Machi 2015 ikilinganishwa na Shilingi bilioni 451 mwaka 2014.

25. ***Mheshimiwa Spika,*** vyama vya ushirika wa Mazao *(Agricultural Marketing Cooperative Societies – AMCOS*) vimeendelea kutoa mchango mkubwa katika kuwapatia wakulima masoko ya mazao, hususan mazao makuu ya korosho, kahawa, tumbaku na pamba. Katika msimu wa 2014/2015 Vyama hivi viliweza kukusanya na kuuza mazao yenye thamani ya shilingi bilioni 44.7 ikilinganishwa na shilingi bilioni 37.1 kwa mwaka 2013/2014. Hili ni ongezeko la asilimia 20.5. Uzalishaji wa maziwa kupitia ushirika uliongezeka kutoka lita 775,000 hadi lita 1,075,000 katika kipindi hicho. Wafugaji hao waliweza kujiingizia kipato kutoka takriban

Shilingi 426,250,000 mwaka 2013/2014 hadi Shilingi 752,500,000 mwaka 2014/2015.

26. ***Mheshimiwa Spika,*** ushirika umeendelea kuchangia katika nyanja mbalimbali za kiuchumi na kijamii ikiwa ni pamoja na kutoa ajira kwa watendaji 31,552 wa vyama vya ushirika na hivyo kuchangia katika jitihada za Taifa za kupunguza ukosefu wa ajira rasmi. Vilevile ushirika umewezesha wanachama zaidi ya 50,000 kujiunga na Mfuko wa Hifadhi ya Jamii (NSSF) katika mwaka 2014/2015. Wanachama hao waliweza kupata mikopo ya riba nafuu, mafao ya matibabu na malipo ya uzeeni.

3.0 MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA KATIKA KIPINDI CHA 2014/2015

3.1 MAKUSANYO YA MADUHULI

27. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika kwa mwaka 2014/2015 ilikadiria kukusanya mapato ya Shilingi 3,229,010,000 kupitia Fungu 43, kutokana na vyanzo mbalimbali. Hadi kufikia tarehe 30 Aprili 2015 Wizara ilikusanya jumla ya Shilingi 2,730,909,095.09 sawa na asilimia 84.6 ya makadirio. Wizara inaendelea kukusanya maduhuli hayo.

3.2 FEDHA ZILIZOIDHINISHWA

28. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika ilitengewa jumla ya Shilingi

383,187,544,389 ambapo Shilingi 342,147,611,389 ni Fungu 43, Shilingi 6,631,913,000 ni Fungu 24 na Shilingi 34,408,020,000 ni Fungu 05. Kati ya fedha hizo, Shilingi 295,264,754,389 ni fedha za matumizi ya kawaida ambapo Shilingi 288,157,841,389 ni Fungu 43, Shilingi 6,631,913,000 ni Fungu 24 na Shilingi 475,000,000 ni Fungu 05. Aidha, jumla ya Shilingi 87,922,790,000 ni fedha za maendeleo zikiwemo Shilingi 53,989,770,000 za Fungu 43 na Shilingi 33,933,020,000 za Fungu 05.

3.3 MATUMIZI YA BAJETI YA MAENDELEO

29. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa 2014/2015, Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika ilitengewa jumla ya Shilingi 53,989,770,000 kupitia Fungu 43 na Shilingi 33,933,020,000 kupitia Fungu 05 kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Kati ya fedha hizo, Shilingi 46,945,000,000 ni fedha za ndani na Shilingi 40,977,790,000 ni fedha za nje. Programu na miradi iliyotekelezwa ni:

i) Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo *(Agricultural Sector Development Programme – ASDP*);

ii) Programu ya Kilimo ya Kuendeleza Tija na Uzalishaji katika Mashariki mwa Afrika *(Eastern Africa Agricultural Productivity Programme- EAAPP);*

iii) Mradi wa *Japan Policy and Human Resources Development – PHRD;* na

iv) Mpango wa Kukuza Kilimo Ukanda wa Kusini mwa Tanzania *(Southern Agricultural Growth Corridor of Tanzania – SAGCOT).*

30. ***Mheshimiwa Spika,*** hadi kufikia tarehe 22 Aprili 2015 Shilingi 40,982,880,943 zimetolewa kwa ajili ya kutekeleza miradi hiyo sawa na asilimia 46.26 ya fedha zilizoidhinishwa. Kati ya hizo Shilingi 31,528,164,943 ni kutoka Fungu 43 na Shillingi 9,454,716,000 ni kutoka Fungu 05.

3.4 MATUMIZI YA BAJETI YA KAWAIDA

31. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015, Wizara ilitengewa jumla ya Shilingi 295,264,754,389. Fedha hizo zilitengwa kwa ajili ya uendeshaji wa shughuli za Wizara, ununuzi wa nafaka, ruzuku ya pembejeo, michango kwa mashirika ya nje, ruzuku kwa mashirika ya ndani, Mfuko wa Taifa wa Pembejeo, ununuzi wa viuatilifu, chakula cha wanafunzi na uendeshaji wa Tume za Ushirika na Umwagiliaji.

32. ***Mheshimiwa Spika,*** hadi kufikia tarehe 22 Aprili 2015 jumla ya Shilingi 205,008,914,502 zimetolewa sawa na asilimia 69.43 ya fedha zilizoidhinishwa. Fedha hizo zimetumika kwa ajili ya ununuzi wa nafaka ya hifadhi ya chakula cha Taifa (Shilingi 102,229,136,060), madeni ya ruzuku ya pembejeo (Shilingi 47,095,159,818), mishahara ya watumishi wa Wizara na Taasisi (Shilingi 30,328,651,850), madeni ya huduma mbalimbali ya miaka ya nyuma (Shilingi 9,586,933,388.68), ruzuku ya mashirika ya ndani (Shilingi

5,190,252,018), Mfuko wa Pembejeo (Shilingi 1,304,190,991), Chakula cha wanafunzi katika vyuo vya kilimo (Shilingi 1,197,666,312.8), Udhibiti wa visumbufu vya mimea (Shilingi 125,000,000) na fedha zilizotumika kwa ajili ya uendeshaji wa Wizara na Taasisi (Shilingi 7,951,924,064).

4.0 UTEKELEZAJI WA MALENGO KWA MWAKA 2014/2015 NA MPANGO WA MWAKA 2015/2016

4.1 MALENGO

33. ***Mheshimiwa Spika,*** utekelezaji wa Bajeti ya mwaka 2014/2015, umezingatia malengo ya Mpango wa Maendeleo wa Miaka Mitano, Mfumo wa Tekeleza kwa Matokeo Makubwa Sasa (*Big Results Now – BRN*) na Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka 2010. Malengo hayo yalitekelezwa kupitia ASDP, Programu ya Mageuzi na Modenaizesheni ya Ushirika na SAGCOT.

34. ***Mheshimiwa Spika,*** ili kufanikisha majukumu yake, Wizara imetekeleza Malengo Mkakati nane (8) kupitia Fungu 43, 24 na 05 katika Idara, Vitengo, Asasi na Taasisi za Wizara. Malengo Mkakati hayo ni:

- i) Kuongeza Tija na Uzalishaji wa Mazao ya Kilimo;
- ii) Kuwezesha Upatikanaji wa Masoko ya Bidhaa za Kilimo;

iii) Kuwezesha Uongezaji wa Thamani ya Mazao ya Kilimo;

iv) Kuwezesha na Kuimarisha Ushirika na Asasi za Wananchi katika Kilimo na Sekta nyingine za Kiuchumi;

v) Kuimarisha Mfumo wa Ukusanyaji, Uhifadhi, Uchambuzi na Usambazaji wa Takwimu;

vi) Kusimamia Sera na Sheria katika Sekta ya Kilimo;

vii) Kuboresha Uwezo wa Wizara wa kutoa Huduma; na

viii) Kuzingatia Masuala Mtambuka katika Kilimo.

4.2 UTEKELEZAJI WA MALENGO MKAKATI KWA MWAKA 2014/2015 NA MPANGO WA MWAKA 2015/2016

35. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kwa kushirikiana na Wadau wa Maendeleo imeendelea kutekeleza majukumu yake mbalimbali, ambayo yamewezesha kuinua Sekta ya kilimo na hivyo kuchangia katika pato la Taifa kwa asilimia 31.7 mwaka 2014. Aidha, Wizara inatekeleza majukumu yake kwa kuzingatia malengo Mkakati nane ambayo imejiwekea. Utekelezaji wa Malengo Mkakati hayo ni kama ifuatavyo:

4.2.1 Kuongeza Tija na Uzalishaji wa Mazao ya Kilimo

36. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kufikia lengo la kuongeza uzalishaji na tija, Wizara ilisimamia upatikanaji wa pembejeo za kilimo; uzalishaji wa mbegu na miche bora; utoaji ruzuku ya pembejeo za kilimo; udhibiti wa ubora wa mbolea, mbegu na madawa; utafiti; huduma za ugani; ukaguzi wa viuatilifu vya mazao na mbegu; kuainisha mashamba makubwa kwa ajili ya uwekezaji na mafunzo kwa wakulima kupitia Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo; na miradi mingine ya kisekta kama ifuatavyo:-

Upatikanaji wa Pembejeo za Kilimo

37. ***Mheshimiwa Spika,*** makadirio ya mahitaji ya mbolea kwa mwaka 2014/2015 yalikuwa tani 485,000 na kufikia Aprili 2015, jumla ya tani 342,798 za mbolea zilipatikana na kusambazwa mikoani sawa na asilimia 70.7 ya mahitaji. Aidha, upatikanaji wa mbegu bora ulifikia tani 36,410.46 sawa na asilimia 60.7 ya mahitaji halisi ya mbegu bora ya tani 60,000. Kati ya mbegu hizo tani 21,407.29 zimezalishwa nchini ambapo asilimia 81.3 ni mbegu za mahindi na asilimia 6.7 ni mbegu za mpunga na tani 15,003.17 zimeagizwa kutoka nje ya nchi. Muhtasari wa upatikanaji wa mbegu bora kwa mwaka 2014/2015 umeoneshwa kwenye **Jedwali Na 1.**

Jedwali Na 1: Mchanganuo wa upatikanaji wa mbegu bora kwa mwaka 2014/2015 (Tani)

Aina ya Mbegu	Mahitaji	Uzalishaji	Uagizaji kutoka nje	Jumla
Mahindi	28,160	17,411.61	12,879.16	30,290.77
Mpunga	13,860	1,444.68	0.02	1,444.70
Mtama	10,840	651.89	2.23	654.12
Shayiri	1,000	200.00	280	480.00
Alizeti	1,820	297.75	1095.91	1,393.66
Maharagwe	1,000	196.90	204.405	401.31
Ngano	500	64.94	0	64.94
Ufuta	250	36.40	0	36.40
Mboga	1,500	689.68	511.43047	1,201.11
Njegere	50	2.44	0	2.44
Kunde	125	15.97	0	15.97
Mbaazi	100	60.03	0	60.03
Maharagwe Soya	100	0	30	30.00
Karanga	100	0	0.01	0.01
Viazi Mviringo	595	335.00	0	335.00
Jumla	**60,000**	**21,407.29**	**15,003.167**	**36,410.46**

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika

Uzalishaji wa Mbegu na Miche Bora

38. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kuhakikisha kuwa tunapata mbegu bora za kutosha hapa nchini, Wakala wa Mbegu za Kilimo (ASA) umezalisha tani 3,154 za mbegu bora za nafaka, mikunde, na mboga katika mwaka 2014/2015. Aidha, ASA imeendelea kushirikiana na Sekta Binafsi yakiwemo makampuni ya kizalendo ya *Suba Agro Trading & Engineering Company Limited* na *Meru Agro Tours &*

Consultants Limited na kuzalisha tani 2,234 za mbegu bora za nafaka katika shamba la mbegu la Mbozi. Aidha, ASA imezalisha vipando bora vya muhogo 9,980,531 na miche bora ya matunda 75,791. ASA imehamasisha vijana kuingia kwenye Kilimo kwa makubaliano na kampuni ya vijana ya RABICAN, ambapo wamepatiwa ekari 500 za shamba la mbegu la Bugaga (Kasulu) kwa ajili ya kuzalisha mbegu na mazao ya biashara. Vilevile wakulima wadogo walizalisha mbegu za daraja la kuazimiwa *(Quality Declared Seed-QDS)* jumla ya tani 627.15 za nafaka, mikunde, mbegu za mafuta na mboga. Makampuni mengine ya mbegu yalizalisha jumla ya tani 15,440.6 zilizochangia katika upatikanaji wa mbegu bora.

39. *Mheshimiwa Spika,* ASA imejenga miundombinu ya umwagiliaji katika eneo la eka 500 katika shamba la mbegu la Kilangali (Kilosa) kwa ajili ya uzalishaji wa mbegu za mpunga. Aidha, ASA imejenga na kukarabati maghala mawili na kufunga mitambo mipya miwili ya kisasa ya kusindika mbegu. Katika mwaka 2015/2016 ASA itazalisha tani 2,990 za mbegu bora za nafaka, mikunde na mboga; pingili 12,000,000 za muhogo; na miche bora 80,000 ya matunda katika mashamba yake. Vilevile, ASA itaendelea kushirikiana na JKT, Jeshi la Magereza na Sekta binafsi katika kuzalisha pingili za muhogo, miche bora ya matunda, tani 4,100 za mbegu bora za nafaka, alizeti na soya. ASA pia itazalisha tani 351 za mbegu bora za mahindi kwa kushirikiana na *Clinton Development Foundation (CDF).*

Mpango wa Ruzuku ya Pembejeo

40. ***Mheshimiwa Spika,*** mpango wa ruzuku kwa mwaka 2014/2015 ulilenga kutoa ruzuku ya riba ya mikopo ya pembejeo za kilimo kwa Vikundi vya Wakulima na vyama vya ushirika kupitia Taasisi za Fedha. Vikundi 4,990 vilivyosajiliwa kisheria vyenye kaya 974,030 vilitambuliwa. Hadi mwezi Machi 2015 jumla ya vikundi vilivyokidhi masharti ya kukopesheka ni 712 kupitia benki za NMB, CRDB na benki za wananchi. Benki ya NMB imetoa mikopo kwa jumla ya vyama vya ushirika vya Msingi na Vikundi vya Wakulima 281 vyenye wanachama 28,700. Aidha, Benki ya CRDB ilitoa mikopo kwa Vikundi na vyama vya ushirika 247 vyenye wanachama 24,700 katika mikoa ya Tabora (145), Kigoma (35), Shinyanga (Kahama 16), Mbeya (Chunya 16), Katavi (Mpanda 6), Ruvuma (12), Iringa (5), na Singida (12). Vile vile benki za wananchi za Mbinga, Njombe, Mufindi, Kagera na Tandahimba zimetoa mikopo kwa Vikundi vya Wakulima 184 vyenye jumla ya wanachama 3,315. Shilingi 1,308,779,475 zimetolewa kwa wakulima kwa ajili ya mikopo ya pembejeo za kilimo kama inavyooneshwa katika **Jedwali Na 2.** Changamoto iliyojitokeza ni kukosekana kwa mtandao wa benki katika nchi nzima na wakulima wengi kutokuwa katika vikundi.

Jedwali Na 2: Vikundi na Wanachama Waliokopeshwa na Benki za Wananchi

Benki	Vikun\di	Wanachama	Thamani ya Mikopo (TZS)
Mbinga	28	400	78,119,175
Njombe	56	594	125,392,500
Mufindi	25	374	45,307,800
Kagera	26	1,560	585,710,000
Tandahimba	26	387	474,250,000
Jumla	**184**	**3,315**	**1,308,779,475**

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika

41. ***Mheshimiwa Spika,*** kutokana na changamoto zilizojitokeza katika msimu uliopita kwa wakulima wengi kukosa pembejeo ya ruzuku, Serikali katika mwaka 2015/2016 itarejesha utaratibu wa matumizi ya vocha kwa mazao ya mahindi na mpunga. Serikali itachangia asilimia 50 ya gharama za pembejeo kwa lengo la kutoa ruzuku ya tani 99,923 za mbolea na tani 10,270.86 za mbegu bora za mahindi na mpunga zitakazonufaisha kaya 999,926. Hata hivyo, kiasi hicho cha pembejeo zenye ruzuku ni kidogo kulingana na mahitaji ya wakulima kutokana na ufinyu wa bajeti inayotolewa na Serikali.

42. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali imeendelea kutoa ruzuku ya uzalishaji wa miche bora ya chai na ya kahawa. Hadi kufikia Aprili 2015, jumla ya miche bora ya kahawa 1,014,671 ilizalishwa na kusambazwa kwa wakulima wa Moshi, Mbinga, Bukoba na Tarime sawa na asilimia 20.3 ya lengo la kuzalisha miche 5,000,000. Aidha, Serikali kupitia

Wakala wa Wakulima Wadogo wa Chai (TSHTDA) wamezalisha miche 1,000,000 ya chai. Vilevile Wizara itatoa ruzuku ya mbegu bora za mtama na alizeti kwa maeneo kame na yale yanayopata mvua za wastani. Ruzuku zingine zitakazotolewa ni pamoja na miche bora ya chai na kahawa, mbegu za pamba na madawa ya pamba na korosho.

Udhibiti wa Ubora wa Mbolea

43. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kudhibiti ubora wa mbolea kwa ajili ya matumizi bila kusababisha madhara kwa watumiaji na mazingira. Hadi mwezi Aprili 2015 jumla ya tani 342,798 za mbolea zilikaguliwa wakati wa kuingizwa nchini. Wizara pia ilikagua maduka na maghala ya mbolea katika mikoa ya Dar es salaam, Mbeya, Njombe, Arusha na Ruvuma. Wizara kupitia Sheria ya Mbolea Na. 9 ya mwaka 2009 ilichukua hatua za kusitisha leseni kwa wafanyabiashara waliobainika kuingiza na kuuza mbolea zisizokidhi viwango na kuamriwa kuziondoa sokoni mbolea hizo.

44. Aidha, Wizara ilitoa mafunzo ya utunzaji, usambazaji na uuzaji wa mbolea kwa mawakala 240 (Mbeya 67, Njombe 61, Mwanza 66, Mara 7, Simiyu 13, Shinyanga 4, Geita 14, Tabora 5 na Kigoma 3). Vilevile Wizara imesajili mawakala 220 katika mwaka 2014/2015 na kuwa na jumla ya mawakala 854. Ili kukabiliana na uingizwaji wa mbolea zisizokidhi viwango vya ubora, Wizara kwa kushirikiana na Shirika la Viwango Tanzania imesaini mikataba na makampuni ya kimataifa ya

SGS, *Intertek International (T) Limited* na *Bureau Veritas* kuhakikisha mbolea kabla ya kuingizwa nchini inapimwa ubora wake. Vilevile Wizara imekamilisha muundo wa TFRA na kuidhinishwa na Mamlaka husika kwa utekelezaji. Katika mwaka 2015/2016 Wizara itaendelea kudhibiti ubora wa mbolea nchini.

Udhibiti wa Ubora wa Mbegu

45. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kupitia TOSCI ilifanya majaribio ya ubora wa mbegu mpya aina 74 ambapo aina 65 zilikidhi viwango. Wizara pia ilikagua hekta 12,425 za mashamba yaliyozalisha mbegu katika madaraja mbalimbali ambapo hekta 12,418.4 sawa na asilimia 99.9 zilikidhi viwango vya ubora wa mashamba ya kuzalisha mbegu. Aidha, Wizara kupitia TOSCI ilisimamia udhibiti wa ubora wa mbegu kwa kuchukua sampuli 1,394 zilizowakilisha tani 6,427 za mbegu mbalimbali za mazao kwa ajili ya kufanyiwa vipimo vya maabara. Vipimo vya maabara vilionyesha kuwa asilimia 98.8 ya sampuli zilikidhi viwango vya maabara ikiwemo usafi na uotaji.

46. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kukabiliana na mbegu zisizokidhi viwango vya ubora na kuhakiki ubora wa mbegu zinazouzwa, Wizara ilikagua maduka ya mbegu 105 ambapo maduka matano yalibainika kuuza mbegu ambazo uotaji wake haukukidhi viwango vya uotaji na hivyo kuzuiliwa kuuzwa kwa wakulima. Wizara pia katika ziara za ukaguzi wa maduka ilitumia fursa ya

kuwaelimisha wananchi umuhimu wa kutumia mbegu bora na jinsi ya kutambua mbegu zisizokidhi viwango vya ubora. Vilevile Wizara iliandaa maandiko rasmi na kuyawasilisha kwenye Sekretarieti za Mashirika ya Kimataifa yanayohakiki Viwango vya Ubora wa Mbegu ili kuwezesha Tanzania kupata ithibati ili mbegu zinazozalishwa nchini ziweze kutambulika kimataifa.

47. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kuijengea uwezo TOSCI, Wizara imeajiri maafisa 30 na kuhamisha maafisa wawili (2) kutoka Wizarani. Vilevile maabara za TOSCI ziliboreshwa kupitia mradi wa EAAPP kwa kupatiwa vifaa vya kisasa. Aidha, maafisa wanne (4) wa Taasisi walihudhuria mafunzo ya utaalamu wa mbegu ili kudhibiti ubora wa mbegu. TOSCI imeendesha mafunzo mbalimbali kwa wazalishaji wadogo wa mbegu pamoja na wasimamizi wao kwa ufadhili wa mashirika yasiyo ya kiserikali.

48. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016, Wizara itafanya majaribio ya aina mpya za mbegu 100. Vilevile, Wizara itakagua hekta 14,000 za mashamba ya kuzalisha mbegu na kuthibitisha ubora wa tani 8,000 za mbegu na kukagua tani 20,000 za mbegu zitakazoingizwa kutoka nje. Aidha, Wizara itatekeleza utaratibu wa kuweka lebo katika mifuko ya mbegu ili kukabiliana na wimbi la mbegu zisizokidhi viwango na kukidhi vigezo vya uanachama wa OECD. Wizara pia itaendelea na hatua za kujiunga na ISTA na OECD.

Udhibiti wa Ubora wa Madawa

49. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015 Wizara imeendelea kudhibiti ubora wa madawa yanayozalishwa nchini na kuingizwa kutoka nje. Katika kutekeleza hayo, Wizara ilisajili viuatilifu na kutoa vyeti 139 vya usajili wa viuatilifu vilivyokidhi viwango vya ubora kwa mujibu wa Sheria ya Hifadhi ya Mimea ya mwaka 1997 na Kanuni za mwaka 1999. Aidha, vibali vya kuingiza viuatilifu vilitolewa kwa makampuni 320 yaliyokidhi vigezo. Vilevile, vibali 361 vya kuagiza viuatilifu vilitolewa. Wizara pia ilikagua wafanyabiashara 362 wa viuatilifu, waagizaji na wafukizaji katika maeneo ya Karatu, Monduli, Arumeru, Mbulu, Katesh, Arusha Manispaa, Arusha, Moshi Manispaa, Himo, Sanya Juu, Hai, Babati na Mbinga. Maeneo mengine ni Songea, Njombe, Makambako, Iringa Manispaa, Kilolo, Mbeya, Tukuyu, Tunduma, Ilala, Mwanza, Dar es Salaam, Tabora, Mtwara, Nzega, Sikonge na Igunga. Aidha, wafanyabiashara waliobainika kuuza pembejeo zisizo na ubora walichukuliwa hatua stahiki ikiwa ni pamoja na kunyang'anywa leseni na kufunguliwa mashtaka kulingana na Sheria ya Taasisi ya Udhibiti. Katika mwaka 2015/2016 Wizara kupitia TPRI itaendelea kukagua na kusajili viuatilifu nchini.

Uzalishaji wa Mazao Makuu ya Asili ya Biashara

50. ***Mheshimiwa Spika,*** Serikali kupitia Bodi za Mazao imeendelea kusimamia uzalishaji wa mazao makuu ya asili ya biashara katika mwaka

2014/2015. Uzalishaji wa mazao hayo umeongezeka na kupungua kwa viwango tofauti. Mazao ya Chai, Pareto, Tumbaku, Korosho, Mkonge na Sukari yameongezeka, ambapo mazao ya Kahawa na Pamba yamepungua. Sababu za ongezeko katika uzalishaji wa mazao hayo ni pamoja na upatikanaji wa pembejeo za kilimo kwa wakati; hali nzuri ya hewa katika maeneo ya uzalishaji; na bei nzuri anayolipwa mkulima. Mwenendo wa uzalishaji wa mazao makuu ya asili ya biashara unaoneshwa katika **Jedwali Na 3.**

Jedwali Na 3: Uzalishaji wa Mazao Makuu ya Asili ya Biashara 2013/2014 hadi 2014/2015 na Matarajio 2015/2016 (Tani)

Zao	Uzalishaji 2013/2014	Uzalishaji 2014/2015	Matarajio 2015/2016
Pamba	245,831	203,313	200,000
Kahawa	48,982	40,759.2	62,000
Chai	33,500	35,500*	36,000
Pareto	7,000	7,600	8,000
Tumbaku	100,000	105,881	104,600
Korosho	130,124	200,000	250,000
Mkonge	37,291	40,000*	45,000
Sukari	294,300	304,007	328,416
Jumla	**897,028**	**937,060.2**	**1,034,016**

*Chanzo***:** *Bodi za Mazao*
*Matarajio hadi Juni 2015

Pareto

51. ***Mheshimiwa Spika,*** uzalishaji wa zao la pareto umeongezeka kutoka tani 7,000 kwa mwaka 2013/2014 hadi tani 7,600 mwaka 2014/2015.

Ongezeko hilo limetokana na hali nzuri ya mvua na uhamasishaji mkubwa uliofanywa na Bodi na wadau wake katika mikoa inayozalisha pareto. Aidha, soko la uhakika na la ushindani limesababisha ongezeko la uzalishaji wa pareto. Bodi inaendelea kuhamasisha wadau kuhusu uendelezaji wa zao la pareto. Katika mwaka 2015/2016 uzalishaji wa zao la pareto unatarajiwa kufika tani 8,000.

Sukari

52. ***Mheshimiwa Spika,*** mahitaji ya sukari nchini ni wastani wa tani 420,000 kwa matumizi ya nyumbani na tani 170,000 kwa matumizi ya viwandani. Uzalishaji wa sukari nchini kwa mwaka ni wastani wa tani 300,000 ambazo zote ni sukari kwa matumizi ya nyumbani. Kutokana na hali hiyo, nchi yetu kwa kawaida hulazimika kuagiza tani 290,000 za sukari ili kufidia pengo la uzalishaji ambapo kati ya hizo, tani 120,000 ni kwa matumizi ya nyumbani na tani 170,000 ni kwa matumizi ya viwandani.

53. ***Mheshimiwa Spika,*** malengo ya uzalishaji msimu wa 2014/2015 yalikuwa ni kuzalisha tani 300,858. Hadi kufikia tarehe 30 Aprili 2015 ambapo viwanda vyote vilikuwa vimefunga msimu wa uzalishaji, jumla ya tani 304,007 zilikuwa zimezalishwa. Kiasi hicho ni sawa na asilimia 101 ya malengo ya uzalishaji. Uzalishaji kwa msimu wa 2014/2015 umeongezeka kwa asilimia 3.3 ukilinganisha na tani 294,419 zilizozalishwa katika

msimu wa 2013/2014 kama inavyooneshwa kwenye **Kiambatisho Na. 1.**

54. ***Mheshimiwa Spika,*** hadi kufikia tarehe 5 Mei 2015, jumla ya tani 24,900 za sukari zilikuwa katika maghala ya kampuni za sukari na tani 9,352 zilikuwa katika maghala ya wasambazaji wakubwa. Aidha, kwa kuwa sukari kwenye mzunguko wa soko ni wastani wa asilimia 10 ya akiba yote, hivyo jumla ya sukari iliyopo nchini ni takriban tani 37,677. Kiasi hicho cha sukari kinatosheleza mahitaji ya sukari nchini kwa kipindi cha mwezi mmoja.

55. ***Mheshimiwa Spika,*** kutokana na upungufu wa sukari uliopo nchini, Serikali imeidhinisha uagizaji wa tani 100,000 za sukari ili kuziba pengo la mahitaji kwa msimu wa 2014/2015. Kati ya kiasi hicho tani 88,940.25 zitaagizwa kutoka nje na tani 11,059.75 ambazo ni *Transit Sugar* zitatumika nchini kuziba pengo la sukari baada ya kutozwa ushuru stahiki. Katika kutekeleza jukumu hilo, Bodi ya Sukari imetoa leseni kwa makampuni 25 kuingiza sukari nchini kati ya mwezi Machi na Mei 2015. Sukari hiyo inayoagizwa kutoka nje inalipiwa kodi ya ongezeko la thamani ya asilimia 18 na ushuru wa forodha wa asilimia 50. Hadi kufikia tarehe 30 Aprili 2015 tani 23,775 zilikuwa zimeingizwa na tani 51,799 zilikuwa zimeagizwa. Aidha, tani 182,765 za sukari ya viwandani ziliidhinishwa kuingizwa nchini. Hadi kufikia tarehe 30 Aprili 2015 tani 97,880 zimeingizwa nchini, sawa na asilimia 53.56 ya kiasi kilichoidhinishwa.

56. ***Mheshimiwa Spika,*** changamoto kubwa iliyoikabili tasnia ya sukari nchini ni uingizwaji wa sukari kwa njia zisizo rasmi hali inayoathiri wazalishaji wa ndani kibiashara na uingizwaji wa sukari ya viwandani kwa matumizi ya kawaida. Kwa kutambua hilo Serikali inaendelea kuchukua hatua za kudhibiti uingizaji wa sukari toka nje ya nchi kwa njia zisizo rasmi pamoja na kudhibiti sukari inayopitia nchini kwenda nchi jirani ambapo Serikali imeunda kikosi kazi kinachoratibiwa na Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) na Vyombo vya Usalama ili kuifuatilia hadi inapovuka mipaka ya Tanzania. Aidha, ukaguzi wa mara kwa mara unafanyika ili kubaini matumizi halisi ya sukari ya viwandani ili kuruhusu kiwango halisi kinachohitajika. Pia Serikali imeunda Kikosi Kazi kinachoratibiwa na Mamlaka ya Mapato Tanzania na kujumuisha Mamlaka nyingine ili kudhibiti sukari inayoingia kwa njia za bandari zisizo rasmi kwa kufanya ukaguzi kwa kutumia boti za doria katika kupambana na bidhaa za magendo kupitia bandari bubu.

57. ***Mheshimiwa Spika,*** kwa muda mrefu kumekuwa na mgogoro kati ya kiwanda cha Sukari Mtibwa na wakulima wa miwa wa nje (*Outgrowers*) kutokana na Kiwanda au mwekezaji kutotoa malipo stahili kwa wakati kwa wakulima, bei ndogo ya miwa, kutoridhika kwa wakulima na upimaji wa kiasi cha sukari katika miwa (*rendement*) na uvamizi wa mifugo katika mashamba ya miwa. Bodi ya Sukari imekuwa ikiratibu mikutano ya pamoja kati ya Kampuni ya Miwa Mtibwa na wawakilishi wa

wakulima juu ya utekelezaji wa makubaliano baina yao juu ya bei ya miwa na taratibu za kuuziana miwa kwa mujibu wa mikataba yao.

58. ***Mheshimiwa Spika,*** katika Wilaya za Kilombero na Kilosa kumekuwa na migogoro inayotokana na uwezo mdogo wa viwanda vya kusindika miwa. Hali hiyo imesababisha matatizo katika vyama vya wakulima wakati wa uvunaji; pia wakati mwingine kumekuwa na migogoro ya kimaslahi inayowahusu watendaji katika vyama hivyo. Ili kutatua migogoro hiyo, Bodi ya Sukari kwa kushirikiana na Mamlaka za Mkoa na Wilaya inaratibu utatuzi wa changamoto zilizojitokeza ambapo Mkuu wa Mkoa wa Morogoro ameunda kikosi kazi cha kushughulikia matatizo hayo. Kikosi Kazi hicho kimeanza kazi yake tarehe 22 Aprili 2015 na tayari hatua mbalimbali zimeanza kuchukuliwa ikiwa ni pamoja na kusimamisha baadhi ya viongozi wa vyama hivyo na kutoa maagizo kuhusu marekebisho ya Katiba zao ili vyama hivyo viweze kuendeshwa kwa ufanisi.

59. Aidha*,* ili kuondokana na tatizo la miwa kukosa viwanda vya usindikaji, Bodi ya Sukari imekamilisha upembuzi yakinifu wa kuanzisha viwanda vya sukari vya kati na vidogo vya kusindika sukari. Maeneo yanayopendekezwa kwa ajili ya uanzishaji wa viwanda vipya vya kati na vidogo ni Mfilisi na Muhenda (Kilosa), Kiberege (Kilombero) pamoja na Kanga na Kwadoli (Mvomero).

60. ***Mheshimiwa Spika,*** katika msimu wa 2015/2016 kiasi cha tani 328,416 za sukari zinatarajiwa kuzalishwa nchini. Mchanganuo wa uzalishaji kwa kila kiwanda ni Kilombero tani 132,720; TPC Ltd tani 103,196; Mtibwa tani 35,000; na Kagera tani 57,500. Uzalishaji unatarajiwa kuongezeka kutoka tani 304,007 za sukari zilizozalishwa msimu huu kutokana na matumizi ya mbegu mpya na bora za miwa, udhibiti wa wadudu na magonjwa ya miwa, ongezeko la kilimo cha umwagiliaji na ukarabati wa viwanda vya sukari.

Chai

61. ***Mheshimiwa Spika,*** uzalishaji wa zao la chai kavu katika kipindi cha mwezi Julai 2014 hadi Juni 2015 unategemewa kufikia tani 35,500 ikilinganishwa na tani 33,500 zilizozalishwa katika msimu wa 2013/2014. Hili ni ongezeko la tani 2,000 sawa na asilimia 6. Ongezeko hili limetokana na hali nzuri ya hewa hususan mvua katika maeneo yanayolima chai pamoja na uzingatiaji wa kanuni za kilimo bora cha zao la chai. Matarajio ya uzalishaji wa chai kavu katika msimu wa 2015/2016 ni kufikia tani 36,000.

62. Pamoja na ongezeko hilo la uzalishaji wa Chai kavu, bado kuna fursa ya ongezeko hilo kuwa kubwa kama mgogoro uliopo kati ya wakulima na mwekezaji wa Kiwanda cha Mponde chenye uwezo wa kuchakata tani 60 za majani mabichi kwa siku ukiondolewa. Serikali imeandaa utaratibu wa kukifungua na kukiendesha kiwanda cha Mponde

kwa muda wakati mgogoro kati ya wakulima na mwekezaji unatafutiwa ufumbuzi.

63. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kwa kushirikiana na Taasisi ya Utafiti wa Chai Tanzania (TRIT) imezalisha na kusambaza miche 1,650,000 kwa wakulima wadogo. TRIT pia imeanzisha mashamba ya vyanzo vya vikonyo kwa ajili ya kuzalisha miche bora katika Wilaya za Njombe (5); Ludewa (2); Rungwe (4); Mufindi (4); Usambara, Muheza, Korogwe na Bumbuli (3). Vilevile TRIT imekamilisha ujenzi wa sehemu yenye uwezo wa kuzalisha miche bora ya chai 1,000,000 katika kituo cha Utafiti wa Chai Ngwazi na ghala la kuhifadhia tani 300 za mbolea katika kijiji cha Mkonge. Aidha, TRIT imejenga miundombinu minne (4) ya umwagiliaji kwa njia ya matone kwa wakulima wadogo katika Wilaya za Muheza, Rungwe, Mufindi na Njombe. Katika mwaka 2015/2016 Wizara kwa kushirikiana na TRIT itazalisha na kusambaza miche bora ya chai 2,700,000 na kujenga kituo cha kuzalisha miche katika Kituo cha Utafiti wa Chai cha Marikitanda.

64. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015, Wizara kupitia Wakala wa Maendeleo ya Wakulima Wadogo wa Chai (TSHTDA), imezalisha miche 960,000 katika Wilaya za Tarime na Njombe. Aidha, hekta 250 za chai zimepandwa katika Wilaya ya Njombe kwa kuhusisha wakulima 266. Vilevile TSHTDA imetoa mafunzo na vitendea kazi kwa maafisa ugani 15 na kukamilisha utafiti wa uwezekano wa wakulima kuwa na viwanda vidogo

vya chai. Katika mwaka 2015/2016 TSHTDA itapanda hekta 100 za chai katika Wilaya za Tarime, Njombe na Kilolo. Vilevile itazalisha miche 2,500,000 kwa ajili ya kupanda katika hekta 170 za mashamba mapya na kujaza nafasi katika mashamba na kuajiri maafisa ugani 20.

Kahawa

65. ***Mheshimiwa Spika,*** hali ya uzalishaji wa kahawa imepungua kutoka tani 48,982 mwaka 2013/2014 hadi kufikia tani 40,759.2 kwa mwaka 2014/2015. Sababu za kushuka kwa uzalishaji wa zao la kahawa ni pamoja na mabadiliko ya tabianchi yaliyosababisha mtawanyiko mbaya wa mvua na kuwepo kwa vipindi virefu vya ukame katika maeneo muhimu ya uzalishaji ya Mbozi, Karagwe na Kyerwa; matumizi duni ya mbolea; mahitaji makubwa ya miche bora; na wakulima kutozingatia kanuni za kilimo bora.

66. ***Mheshimiwa Spika,*** ili kuongeza uzalishaji wa kahawa nchini, Bodi ya Kahawa Tanzania kwa kushirikiana na wadau itaimarisha Mfuko wa Maendeleo ya Zao la Kahawa utakaowezesha uandaaji wa mfumo rasmi wa kuwapatia pembejeo wakulima wadogo kwa lengo la kuhamasisha uzalishaji wa kahawa yenye ubora. Aidha, Bodi kwa kushirikiana na wadau inatengeneza mwongozo wa Taifa wa kutoa elimu kwa wakulima kuhusu utayarishaji wa kahawa yenye ubora kupitia viwanda vya kubangulia kahawa mbichi. Vilevile, Bodi itaendelea kutoa bei

elekezi kwa wakulima kwa kutumia ujumbe mfupi wa "kahawa bei" kwa madhumuni ya kuhamasisha uzalishaji. Uzalishaji unatarajiwa kuongezeka hadi kufikia tani 62,000 kwa mwaka 2015/2016.

67. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kwa kushirikiana na TaCRI katika mwaka 2014/2015 imezalisha na kusambaza miche bora ya kahawa ya vikonyo 5,200,000 ya aina ya Arabika na 1,200,000 aina ya Robusta. Pia Mbegu chotara za aina fupi ya Arabika kilo 200 zenye uwezo wa kutoa miche 400,000 zimezalishwa na kusambazwa. TaCRI pia imeendelea na utafiti wa aina 10 za kahawa ya Arabika katika Wilaya za Rombo, Tarime, Kasulu na Mbozi ambapo kati ya hizo aina tatu zimeonesha uwezo mkubwa wa kustahimili ukame.

68. Vilevile TaCRI imetathmini rutuba ya udongo katika mikoa 16 (Ruvuma, Njombe, Iringa, Mbeya, Rukwa, Katavi, Kigoma, Kagera, Mara, Manyara, Kilimanjaro, Arusha, Tanga, Geita, Mwanza, na Morogoro) ili kutoa ushauri wa kuongeza rutuba ya udongo kwa kilimo chenye tija. Aidha, TaCRI imetoa mafunzo ya kanuni bora za kilimo cha kahawa kwa wakulima wawezeshaji 6,122 na maafisa ugani 122. Katika mwaka 2015/2016 Wizara kwa kushirikiana na TaCRI itaendelea na utafiti wa kutathmini mbegu tatu za Arabika na kuzalisha na kusambaza miche bora milioni 10 ya kahawa aina ya Arabica na Robusta kwa njia ya chupa.

Korosho

69. ***Mheshimiwa Spika,*** katika msimu wa 2014/2015 makisio ya uzalishaji wa korosho yalikuwa tani 177,687.050 na uzalishaji halisi ulifikia tani 200,000. Uzalishaji huo ni ongezeko la tani 69,876.222 sawa na asilimia 54 ikilinganishwa na uzalishaji wa tani 130,123.778 katika mwaka 2013/2014. Sababu ya ongezeko hilo ni usimamizi makini wa tasnia, upatikanaji wa pembejeo za korosho kwa wakati, hali nzuri ya hewa, ushiriki na uwajibikaji wa wadau wote katika sekta ndogo ya korosho, bei nzuri anayolipwa mkulima kutokana na kuimarika kwa soko kupitia Mfumo wa Stakabadhi za Maghala. Matarajio ya uzalishaji katika mwaka 2015/2016 ni tani 250,000.

Mkonge

70. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015 uzalishaji wa mkonge ulikuwa tani 31,762 mwezi Machi 2015 na unatarajiwa kuongezeka kufikia tani 40,000 ifikapo mwezi Juni 2015 ikilinganishwa na tani 37,291 zilizozalishwa mwaka 2013/2014 sawa na ongezeko la asilimia 7.26. Ongezeko hilo limetokana na hali nzuri ya hewa na mahitaji ya mkonge na bidhaa zake kwenye soko la dunia hususan kwenye nchi za China, Saudi Arabia, Uingereza, India, Hispania, Ujerumani, Kenya, Uganda, Afrika Kusini, Israel, Japan na Nigeria limesababisha kupanda kwa bei ya Mkonge kutoka wastani wa Dola za Marekani 1,500 kwa tani kwa mwaka 2013/2014 hadi Dola 1,800 kwa tani kwa mwaka 2014/2015 kwa mkonge wa daraja la

juu. Matarajio ya uzalishaji wa mkonge katika msimu wa 2015/2016 ni kufikia tani 45,000.

Tumbaku

71. ***Mheshimiwa Spika,*** uzalishaji wa Tumbaku katika mwaka 2014/2015 ulifikia tani 105,881 ikilinganishwa na tani 100,000 zilizozalishwa katika mwaka 2013/2014. Sababu ya ongezeko hilo ni pamoja na matumizi sahihi ya pembejeo za kilimo na hali nzuri ya mtawanyiko wa mvua katika maeneo yanayozalisha zao hilo. Katika mwaka 2015/2016 uzalishaji wa Tumbaku unatarajiwa kufikia tani 104,600. Sababu ya kushuka kwa matarajio ya uzalishaji ukilinganisha na mwaka uliotangulia ni mtawanyiko mbaya wa mvua katika mwaka 2014/2015 katika maeneo yanayozalisha tumbaku.

72. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015 Wizara kupitia TOSCI kwa kushirikiana na TORITA imekamilisha tathmini za mbegu za aina tatu za tumbaku (DDV10, DDV42 na DDV43) ambazo zinatoa mavuno ya wastani wa kilo 2,050 kwa hekta ikilinganishwa na mbegu ya K326 inayotumika sasa. Mbegu hizi zinahimili ukame, minyoo, ufundo na kukomaa kwa utaratibu na hivyo kumpa fursa mkulima kukausha tumbaku nyingi pasipo kupoteza ubora. Katika mwaka 2015/2016 TORITA itafanya utafiti wa mabani yanayotumia kuni kidogo ya kukaushia tumbaku na kubaini nishati mbadala ya kukaushia tumbaku. Aidha, TORITA itafanya majaribio ya mbegu za KRK26,

CC26, CC27, CC35, DDV10, DDV42 na DDV43 kwa kushirikiana na wakulima wa kanda za Urambo, Kahama na Chunya ili kuwapa fursa wakulima kubaini mbegu zinazofanya vizuri katika maeneo husika.

Pamba

73. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015 ununuzi wa pamba mbegu ulifikia tani 203,313 sawa na marobota 374,564 ikilinganishwa na tani 245,831 sawa na marobota 456,976 yaliyozalishwa msimu wa 2013/2014 ikiwa ni upungufu wa asilimia 21. Sababu zilizochangia ni kuendelea kushuka kwa bei ya pamba katika soko la kimataifa na hivyo kuathiri bei kwa mkulima; mabadiliko ya tabianchi yanayoathiri kilimo cha pamba kinachotegemea mvua kwa asilimia 100; uwezo mdogo wa wakulima kujinunulia pembejeo; na wakulima kutokuzingatia kanuni za kilimo bora cha pamba. Uzalishaji wa pamba unatarajiwa kufikia tani 200,000 katika mwaka 2015/2016 kutokana na mtawanyiko mbaya wa mvua.

Bodi ya Nafaka na Mazao Mchanganyiko

74. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015 Bodi ya Nafaka na Mazao Mchanganyiko imetathmini mali na kukagua kinu cha kusaga nafaka cha Iringa na kukifanyia matengenezo ikiwa ni pamoja na kukarabati mfumo wa maji na umeme katika kinu na vihenge; kununua *power factor* ili kuthibiti mfumo wa matumizi ya umeme katika kinu na vihenge; na kulipa malimbikizo ya ankara ya

umeme yaliyokuwepo kabla ya Bodi kukabidhiwa kinu hicho. Bodi pia imekausha tani 765 za shayiri ya Kampuni ya Bia Tanzania (TBL). Bodi hiyo itaanza kufanya kazi zake za msingi katika mwaka 2015/2016 na kwa kuanzia itanunua tani 50,000 za nafaka, kati ya hizo tani 30,000 zimekasimiwa katika bajeti hii na tani 20,000 zitanunuliwa kutokana na mikopo itakayotolewa na Taasisi za Fedha. Aidha, Bodi itasagisha tani 14,400 za mahindi katika kinu cha Iringa na kukausha tani 1,200 za shayiri ya TBL.

Uzalishaji wa Mazao ya Bustani

75. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kuongeza uzalishaji wa mazao ya bustani katika mwaka 2014/2015 ikilinganishwa na mwaka 2013/2014. Mafanikio ya ongezeko la uzalishaji yametokana na ushirikiano wa Serikali na Sekta Binafsi katika kuendeleza Tasnia ya mazao hayo ikiwa ni pamoja na kuharakisha upatikanaji wa viuatilifu vya kuzuia uharibifu baada ya kuvunwa kulikookoa zaidi ya Dola za Kimarekani 330,000. Aidha, Wizara iliruhusu kutumika kwa Mwongozo wa Ukaguzi wa Mazao ya Bustani ulioharakisha ukaguzi wa mashamba. Vilevile juhudi za makusudi za kuharakisha usajili wa makampuni yanayojihusisha na Tasnia ya Bustani kwa madhumuni ya kupewa leseni ya EPZA zimefanyika.

76. Wizara kwa kushirikiana na *Tanzania Horticultural Association - TAHA* imejenga vituo vya kuratibu na kuhudumia wazalishaji na kuhifadhi

mazao ya bustani katika mikoa ya Njombe (Nundu), Morogoro (Mlali) na Pwani (Kiwangwa). Vilevile Wizara kwa ushirikiano na Mradi wa Bustani wa *Aga Khan Foundation* katika mikoa ya Lindi na Mtwara imeongeza uzalishaji wa mazao ya bustani. Muhtasari wa hali ya uzalishaji wa mazao hayo ni kama inavyoonekana kwenye **Jedwali Na. 4**.

Jedwali Na. 4: Uzalishaji wa Mazao ya Bustani (Tani)

Zao	Uzalishaji 2013/2014	Uzalishaji 2014/2015	Matarajio 2015/2016
Matunda	4,416,690	4,574,240	4,737,100
Mboga	1,005,305	1,041,375	1,041,375
Maua	10,790	11,140	11,380
Viungo	8,377	8,609	8,629
Jumla	**5,441,162**	**5,635,364**	**5,798,484**

*Chanzo***:** *Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika*

77. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kwa kushirikiana na TAHA imeanzisha Vituo vya Mafunzo kwa vitendo katika Vyuo vya Kilimo Tengeru, Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine na Chuo cha Kilimo Kizimbani – Zanzibar ambapo mafunzo ya mbinu bora na teknolojia za kilimo kwa wakulima 1,000 na wanafunzi 500 yalitolewa. Vilevile wasindikaji zaidi ya 256 wamefundishwa mbinu bora za usindikaji na uhifadhi wa mazao ya bustani kwa kuzingatia ubora na viwango. Wasindikaji hao wameunganishwa na taasisi mbalimbali kama TFDA, TBS na BRELA kwa ajili ya uthibitisho wa viwango na ubora wa bidhaa zao pamoja na usajili wa biashara zao. Aidha,

uanzishwaji wa mafunzo kwa vitendo kuhusu uzalishaji wa mazao ya bustani katika Chuo cha Kilimo Uyole mkoani Mbeya upo katika hatua za mwisho.

78. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016, Wizara kwa kushirikiana na TAHA itaendelea kusimamia uendeshwaji wa majengo ya kuhifadhia mazao ya bustani; kuunganisha wakulima na taasisi za fedha ili kupata mikopo yenye gharama nafuu; kuunganisha wakulima 1,015 na masoko na kuendelea kutoa huduma ya usafirishaji wa mazao ya bustani. Aidha, TAHA itatoa mafunzo kwa wazalishaji wa mazao ya bustani 10,000 na maafisa ugani 65 pamoja na kusambaza taarifa za masoko na dondoo muhimu za mazao ya bustani 3,500. Vilevile Wizara kwa kushirikiana na TAHA inaendelea kujenga vituo vya kukusanyia mazao ya mboga na matunda katika mikoa ya Njombe na Iringa ili kupunguza upotevu wa mazao hayo kabla ya kufika sokoni.

Uzalishaji wa Mazao ya Mbegu za Mafuta

79. ***Mheshimiwa Spika,*** uzalishaji wa mazao ya mbegu za mafuta za alizeti, ufuta, karanga na mawese umeongezeka kutokana na kuimarika kwa ushiriki wa Sekta Binafsi katika sekta ndogo ya mazao hayo ambapo uzalishaji umeongezeka kutoka tani 5,545,627 mwaka 2013/2014 hadi tani 5,930,497 mwaka 2014/2015. Uzalishaji wa alizeti, ufuta na karanga ulifanyika katika mikoa ya Dodoma, Manyara, Singida, Mbeya, Katavi, Iringa,

Njombe, Rukwa, Kigoma, Lindi na Mtwara; na mawese katika mkoa wa Kigoma na kuifanya sekta hiyo kuendelea kukua. Uzalishaji wa mazao hayo umeoneshwa katika **Jedwali Na. 5.** Katika mwaka 2015/2016 uzalishaji wa mazao ya mbegu za mafuta unatarajiwa kufikia tani 6,295,112.

Jedwali Na. 5: Uzalishaji wa Mbegu za Mafuta (Tani)

Na.	**Zao**	**Uzalishaji 2013/2014**	**Uzalishaji 2014/2015**	**Matarajio 2015/2016**
1	Alizeti	2,755,000	2,878,500	2,995,500
2	Karanga	1,635,735	1,835,933	2,025,595
3	Ufuta	1,113,892	1,174,589	1,232,092
4	Mawese	41,000	41,475	41,925
Jumla		**5,545,627**	**5,930,497**	**6,295,112**

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika

Mpango wa Kuendeleza Kilimo Kusini mwa Tanzania (Southern Agricultural Growth Corridor of Tanzania – SAGCOT)

80. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015 Mpango wa Kuendeleza Kilimo Kusini mwa Tanzania unaohusisha ubia kati ya Serikali, Sekta binafsi na wadau wa maendeleo uliendelea kutekelezwa ambapo taasisi zinazoshiriki katika ubia huo zimefikia 71 na takriban Dola za Kimarekani milioni 300 sawa na wastani wa Shilingi za Kitanzania bilioni 6 zimewekezwa katika miradi mbalimbali ya kilimo. Miradi hiyo ni pamoja na upanuzi wa kilimo cha chai katika mikoa ya Iringa (Mufindi) na Njombe kupitia kampuni ya Unilever; uboreshaji wa kilimo cha mpunga katika bonde la

Kilombero kupitia Kampuni ya Kilombero *Plantation Ltd* kwa kushirikiana na kampuni za pembejeo za *SEED-Co, Syngenta na YARA*; Uzalishaji wa Mbegu bora za mazao kupitia kampuni za *Clinton Development Foundation*, *Mtanga Foods Ltd* na *Silver Lands Ltd*.

81. ***Mheshimiwa Spika,*** uzalishaji wa ng'ombe wa nyama na vifaranga bora vya kuku umeanza kufanyika kupitia kampuni za *Mtanga Foods Ltd* na *Silverlands Ltd.* Uzalishaji wa Chakula bora cha mifugo unaendelea kupitia kampuni ya *Morogoro Agricultural Group na Silverlands Ltd.* kwa kutumia maharage ya soya yanayonunuliwa kutoka kwa wakulima wadogo. Kupitia mpango huo barabara ya Kilombero Mtanga imefanyiwa ukarabati mkubwa na sasa inapitika muda wote kutokana na ujenzi wa madaraja na matengenezo ya maeneo korofi.

82. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016 Mpango wa SAGCOT utaendelea kutekelezwa kwa kuendelea kuhimiza upanuzi na uwekezaji katika uzalishaji wa mpunga, mahindi, sukari, mbegu bora za mazao, aina bora za mifugo, pamoja na uzalishaji na usambazaji wa pembejeo bora za mazao ya kilimo.

83. ***Mheshimiwa Spika,*** ili kuchochea ukuaji wa Sekta ya kilimo kupitia uwekezaji, Serikali kwa kushirikiana na Sekta Binafsi, Wabia wa Maendeleo, Majukwaa mbalimbali ya Kilimo na Wakulima ilianzisha Mfuko kichocheo wa SAGCOT *(SAGCOT*

Catalytic Trust Fund). Mfuko huo unalenga kutoa msaada wa kifedha kwa ajili ya kuanzisha na kuwezesha kilimo biashara kwa wakulima wadogo katika Ukanda wa Kilimo wa Kusini pamoja na kutoa misaada kwa wakulima hao katika mifumo ya kibiashara. Kwa kuanzia Mfuko umekadiria kuwa na mtaji wa kiasi cha dola za Kimarekani kati ya milioni 50 hadi 100. Hadi sasa mfuko umepokea ahadi zenye jumla ya kiasi cha dola za Kimarekani milioni 95.8. Ahadi hizo ni kutoka kwa Shirika la Maendeleo ya Kimataifa la Marekani (USAID) Dola milioni 12.5, Shirika la Maendeleo ya Kimataifa la Uingereza (DFID) Dola milioni 12.0, Benki ya Dunia Dola milioni 70, Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP) Dola milioni 0.3, na Serikali ya Tanzania kiasi cha Dola milioni 1.0.

84. ***Mheshimiwa Spika,*** Mfuko umeanza kufanya kazi rasmi baada ya kusajiliwa chini ya Sheria ya Mifuko (*Trustee Incorporation Act, Cap 318 R.E 2002*). Aidha mfuko umeboresha muundo wake wa utumishi na kuajiri watumishi katika nafasi mbalimbali. Mfuko pia umeweka mfumo wa kifedha na kiuhasibu pamoja na utaratibu wa utoaji wa ruzuku na mikopo ya fedha kwa walengwa. Miongozo na taratibu zinazoratibu uendeshaji wa mfuko na mahusiano kati ya wakulima wadogo na taasisi au kampuni zitakazopatiwa ufadhili na mfuko imeandaliwa. Vilevile Mfuko umeanza majaribio kwa kutambua miradi michache ya uwekezaji kwa lengo la kuangalia mfumo bora wa kutekeleza miradi ya namna hiyo. Aidha, utaratibu wa kupata Kamati ya Uwekezaji umeanza na zoezi

litakamilika mwishoni mwa mwezi Mei 2015. Kamati hii itakuwa na jukumu la kupokea na kupitia maombi ya kupatiwa ruzuku kutoka kwa taasisi, kampuni na wadau mbalimbali katika ukanda wa SAGCOT kwa ajili ya ufadhili wa mfuko.

85. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016 Mfuko unalenga kukuza mtaji wa hadi kufikia Dola za Kimarekani milioni 100; kutoa msaada wa kifedha kwa ajili ya kuanzisha na kuwezesha kilimo biashara kati ya wakulima wadogo na wawekezaji wakubwa wapatao 1,000 katika ukanda wa SAGCOT. Aidha, mafunzo yatatolewa kwa watumishi wapya wa Mfuko kuhusu programu ya SAGCOT, taratibu na kanuni zinazosimamia uendeshaji wa mifuko hususan mifuko inayolenga uwezeshwaji kwa wakulima wadogo. Mfuko pia utapitia sera, sheria, kanuni na taratibu zilizoanzisha Mfuko na kutoa mapendekezo ya maboresho ili kukidhi haja na mahitaji ya walengwa na wadau mbalimbali wa mfuko.

Umwagiliaji

86. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kupitia Tume ya Taifa ya Umwagiliaji ilipanga kuboresha skimu 78 za umwagiliaji pamoja na maghala ya kuhifadhi mpunga kupitia BRN na kuendelea kushirikiana na Halmashauri katika kusimamia ujenzi wa miradi ya umwagiliaji. Vilevile, mradi wa PHRD ulilenga katika kujenga uwezo wa wakulima ili kuongeza tija na uzalishaji wa zao la mpunga.

Miradi ya Umwagiliaji Kupitia Mfumo wa Tekeleza kwa Matokeo Makubwa Sasa

87. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kupitia BRN imeendelea kujenga miundombinu ya umwagiliaji katika skimu 19 zenye jumla ya hekta 9,531 zenye wanufaika 69,681. Skimu hizo ni Mvumi (Kilosa), Msolwa Ujamaa (Kilombero), Mkula (Kilombero), Rudewa (Kilosa), Siginali (Kilombero), Sakalilo (Sumbawanga), Ipatagwa (Mbarali), Kapyo (Mbarali), Chang'ombe, Motombaya, Kongolo Mswiswi, Gwiri, Mwendamtitu (Mbarali), Cherehani Mkoga (Iringa), Idodi (Iringa), Mapogoro (Iringa), Ugala, Karema, Mwamkulu (Mpanda). Hadi kufikia Machi 2015 ujenzi huo ulifikia asilimia 40. (**Kiambatisho Na. 2).**

88. ***Mheshimiwa Spika,*** katika hatua ya kuboresha skimu hizo ili ziweze kujiendesha kibiashara, Wizara iliingia mikataba na watoa huduma binafsi ili waweze kujenga uwezo wa wamwagiliaji kwa kipindi cha miaka miwili kuanzia 2014/2015. Hadi sasa, watoa huduma binafsi wawili ambao ni *Rural Urban Development Initiatives (RUDI)* na *UNIQUE Consortium* wamepewa mkataba wa kutoa huduma katika skimu 30 za umwagiliaji katika wilaya za Kyela, Mbarali na Iringa. Aidha, maghala manane katika skimu nane za umwagiliaji za Ngana na Makwale (Kyela), Magozi na Tungamalenga (Iringa Vijijini) na Mbuyuni Kimani, Ipatagwa, Kongolo Mswiswi na Motombaya (Mbarali) yamefanyiwa usanifu na yapo katika hatua ya kuwapata wakandarasi.

89. ***Mheshimiwa Spika,*** mafunzo kwa wakulima viongozi kutoka skimu 10 za umwagiliaji kuhusu utabiri wa viwavijeshi na matumizi sahihi ya viuatilifu yamefanyika; mafunzo kwa wakulima viongozi 56 kutoka skimu tatu za umwagiliaji (WIA Mahango, Lyanyula, Igumbilo Isitu) yaliyohusu kilimo bora cha mpunga yamefanyika; mafunzo ya uendeshaji na matunzo ya skimu 12 za umwagiliaji yalitolewa kwa wakulima 60; wataalam wa skimu 12; wataalam wa umwagiliaji wa Wilaya wanne; na Maafisa Kilimo Umwagiliaji na Ushirika wanne waliotoka katika skimu za Mkula; Siginali; Mang'ula Youth; Njage na Msolwa Ujamaa; (Kilombero) Kiroka na Tulo Kongwa (Morogoro Vijijini), Mvumi na Lumuma (Kilosa) na Mkindo Kigugu na Mbogo (Mvomero). Vilevile, mafunzo yalitolewa kwa ajili ya kuviwezesha vikundi vya wakulima vijana 21 kutoka skimu 7 za umwagiliaji juu ya utumiaji wa pumba za mpunga katika kutengeneza mkaa.

90. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2015/2016, Wizara kupitia Tume ya Taifa ya Umwagiliaji itaendelea kuboresha skimu 78 katika Mfumo wa BRN kwa kufanya mapitio ya usanifu na kuandaa makabrasha ya zabuni za kujenga skimu na maghala 58 (**Kiambatisho Na. 3**); kukarabati miundombinu ya skimu za umwagiliaji 20; ujenzi na ukarabati wa maghala 20 (**Kiambatisho Na. 4**); kupata mtoa huduma za kitaalamu kutoka sekta binafsi kwa ajili ya skimu 48 na kuwezesha watoa huduma binafsi waliopo kwenye skimu 30.

Miradi Mingine ya Umwagiliaji

91. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015, Wizara iliendelea na ujenzi wa skimu ya Itete yenye hekta 1,000 na wanufaika 5,000 ambapo hadi kufikia Machi 2015, ujenzi wa skimu hiyo ulikuwa umefikia asilimia 75. Ujenzi wa banio, uchimbaji na ujenzi wa mifereji mikuu yenye urefu wa kilometa 6.63 na uchimbaji wa mifereji ya kati yenye urefu wa kilometa 12.78 umefanyika. Vilevile Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya iliendelea na usimamizi wa ujenzi wa skimu za umwagiliaji 45 zenye hekta 11,140 na wanufaika 55,700 (**Kiambatisho Na. 5**) kupitia Mfuko wa Kuendeleza Umwagiliaji Ngazi ya Wilaya (DIDF) ambapo hadi Machi 2015, ujenzi ulifikia asilimia 46. Ukarabati wa skimu 15 za umwagiliaji zenye eneo la hekta 4,186 unaogharamiwa kupitia Mfuko wa Pamoja wa Serikali ya Tanzania na Japan umekamilika. Aidha, Wizara iliendelea kujenga uwezo katika skimu 30 za umwagiliaji kwa kushirikisha watoa huduma binafsi katika Wilaya za Kyela, Mbarali na Iringa kutoa mafunzo mbalimbali ya kuwawezesha wakulima kuendesha kilimo cha kibiashara katika skimu hizo na kutoa mafunzo ya kilimo shadidi cha mpunga kwa wakulima wadogo wapatao 1,350 kutoka katika skimu 50.

92. ***Mheshimiwa Spika,*** kupitia Mradi wa *Feed the Future* chini ya ufadhili wa USAID Serikali inakarabati Skimu ya umwagiliaji ya Dakawa yenye eneo la hekta 2,000 na kujenga hekta nyingine 500 kwa gharama ya Dola za Kimarekani 15,526,965.

Vilevile Serikali inafanya upembuzi yakinifu kwa skimu za Kisegese, Udagaji, Mugugwe na Mpanga Ngalamila zenye jumla ya hekta 43,000 katika bonde la mto Kilombero.

93. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016 Wizara itaendelea kukamilisha ujenzi wa miundombinu kwenye skimu 20 (10 za DASIP na 10 za kimkakati) na mabwawa madogo ya Lwanyo (Mbarali), Dongobesh (Mbulu) na Inala (Tabora).

Mradi wa Policy for Human Resource Development (PHRD)

94. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015, Wizara iliendelea na utekelezaji wa Mradi wa PHRD ambao ulilenga kuongeza tija na uzalishaji katika skimu 20 za umwagiliaji kwa kuzingatia mnyororo wa thamani **(Kiambatisho Na. 6).** Hadi Machi 2015, mafunzo kwa wakulima wadogo 1,350 kuhusu Kilimo Shadidi yametolewa. Vilevile, mafunzo yametolewa kwa wataalam wa umwagiliaji na maafisa ugani 45, viongozi wa skimu na wakulima viongozi 454 kutoka katika skimu 20 za umwagiliaji. Mafunzo hayo yalihusu usimamizi na uendeshaji wa maghala; upatikanaji wa masoko na mikopo kutoka taasisi za fedha na uendeshaji wa vikundi vya umoja wa wamwagiliaji. Aidha, Mradi huo unalenga kujenga maghala 6 katika skimu za Lekitatu, Uturo, Mombo, Bagamoyo, Mkindo na Mkula na taratibu za kuwapata wakandarasi zinaendelea.

95. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016, Wizara kupitia Tume ya Taifa ya Umwagiliaji itajenga na kukarabati miundombinu ya umwagiliaji na maghala katika skimu 20; kujenga na kukarabati mabwawa ya kuvuna na kuhifadhi maji kwa ajili ya umwagiliaji; kuhimiza matumizi ya teknolojia za umwagiliaji zinazotumia maji kwa ufanisi na kuhamasisha matumizi ya maji chini ya ardhi; kujenga uwezo wa Tume ya Taifa ya Umwagiliaji na Taasisi zinazohusika na umwagiliaji katika ngazi za Kitaifa, Mkoa, Halmashauri na Wakulima katika usimamizi na uendeshaji endelevu wa miradi ya umwagiliaji na kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza katika umwagiliaji.

Zana za Kilimo

96. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imehamasisha Sekta Binafsi kuingiza nchini zana bora za kilimo kwa lengo la kuongeza upatikanaji wake. Matrekta makubwa 1,212 yaliingizwa nchini mwaka 2014 ikilinganishwa na matrekta makubwa 916 yaliyoingizwa mwaka 2013. Aidha, Sekta Binafsi iliingiza matrekta madogo ya mkono 393.

97. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kupitia mradi wa PHRD, imenunua na kusambaza zana za kilimo zikiwemo zana za kuvuna mpunga (*Rice combine harvesters*) 64, mashine za kupura mpunga (*Threshers*) 36 na mashine za kukata mpunga (*Reapers*) 16 kwa ajili ya kuongeza uzalishaji na kupunguza upotevu na harubu katika uvunaji wa zao la mpunga kwenye skimu 14 za umwagiliaji

zilizopo katika Halmashauri 12 za Wilaya za Babati (Mawemairo), Mbarali (Ipatagwa, Uturo na Mbuyuni), Meru (Lekitatu), Kilombero (Mkula), Mwanga (Kivulini), Hai (Musa Mwinjanga), Songea (Nakahuga), Iringa Vijijni (Magozi), Kilosa (Kilangali), Mvomero (Mkindo), Korogwe (Mombo) na Bagamoyo (Bagamoyo BIDP).

98. Aidha, mafunzo ya matumizi bora ya mashine hizo yanaendelea kutolewa ambapo waendesha mitambo 242, maafisa zana 28, maafisa umwagiliaji 14, maafisa ugani 14, wahandisi kilimo 8 na viongozi wa skimu 28 katika Halmashauri husika watakuwa wamepatiwa mafunzo ifikapo Juni, 2015.

99. ***Mheshimiwa Spika,*** zana za kilimo za kukata na kupura mpunga zimesambazwa kwa ajili ya mafunzo na uzalishaji kwenye vyuo vya kilimo na vituo vya utafiti vya Ukiriguru, Mtwara, Igurusi, Ilonga na Uyole. Chini ya utaratibu wa ASDP, Wizara imesambaza mashine sita za kupandikiza mpunga kwenye skimu za umwagiliaji za Magozi (Iringa), Mkindo (Mvomero), Mkula (Kilombero), Ipatagwa na Uturo (Mbarali) na Mvumi (Kilosa) ili kuongeza uzalishaji. Mashine hizi zina uwezo wa kupanda miche ya mpunga eka tano hadi saba kwa siku ikilinganishwa na siku tatu kwenye eka moja za upandaji wa mkono. Skimu za umwagiliaji zilizopata mashine hizi zipo chini ya Mfumo wa BRN.

100. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015 Serikali ilifanya mazungumzo na Serikali

ya Poland ya kupata mkopo kwa ajili ya kuanzisha kiwanda cha kuunganisha matrekta na zana za kilimo nchini. Hatua iliyofikiwa ni utayarishaji wa Makubaliano ya Awali unaofanywa na SUMA JKT kwa niaba ya Serikali na *Pol-Mot Holdings S.A.* inayomiliki kampuni ya *Ursus* kwa niaba ya Serikali ya Poland.

Uendelezaji wa Kilimo Hifadhi

101. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara katika kuendeleza matumizi ya teknolojia ya Kilimo Hifadhi imeunda Kikosi Kazi cha kitaifa cha Kuendeleza Kilimo Hifadhi nchini. Wajibu wa Kikosi Kazi ni kubuni mikakati na miradi ya kuendeleza Kilimo Hifadhi hapa nchini. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Mtandao wa Kilimo Hifadhi Afrika (*Africa Conservation Tillage Network - ACTN*) imekusanya takwimu za hali halisi ilivyo katika kanda za Nyanda za Juu, Kati, Kaskazini na Kusini kubaini wakulima, vikundi na taasisi zinazoendeleza teknolojia ya Kilimo Hifadhi. Vilevile Wizara kwa kushirikiana na ACTN imefanya mafunzo ya matumizi ya zana za Kilimo Hifadhi na kuanzisha majaribio kwa vikundi kwenye wilaya za Iringa Vijijini, Longido, Bahi na Njombe. Aidha, Wizara imepeleka zana za kilimo hifadhi za kupandia zinazokokotwa na trekta la mkono zitakazotumika katika kutoa mafunzo katika vyuo vya kilimo na vituo vya utafiti vya Uyole, Ilonga na Igurusi.

102. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016 Wizara itaendelea kuongeza upatikanaji

na matumizi ya zana bora za kilimo nchini kwa kununua na kusimika mashine za kusindika mpunga katika skimu 14 za umwagiliaji. Pia Wizara itaandaa mapendekezo ya Sheria ya Zana za Kilimo itakayosimamia na kulinda ubora wa zana, mikataba na mazingira.

Mfuko wa Taifa wa Pembejeo za Kilimo

103. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015 Wizara kupitia Mfuko wa Taifa wa Pembejeo za Kilimo (AGITF) ilipanga kutumia Shilingi 6,382,800,000 ili kutoa mikopo ya zana na pembejeo za kilimo na mifugo. Hadi mwezi Aprili 2015 AGITF imepata na kutumia Shilingi 5,182,113,824.50 na kutoa mikopo ya matrekta mapya 94 na pembejeo za kilimo na mifugo kama inavyoonekana katika **Jedwali Na. 6.** Katika mwaka 2015/2016 Wizara kupitia Mfuko wa Taifa wa Pembejeo itaendelea kutoa mikopo ya zana na pembejeo za kilimo na mifugo.

Jedwali Na. 6: Mikopo Iliyotolewa Katika Kipindi cha 01/07/2014 hadi 30/03/2015

Aina ya mkopo	Utekelezaji wake		Thamani ya mikopo (Tshs)
	Lengo	**Halisia**	
Matrekta mapya makubwa	84	94	4,015,386,824.50
Pembejeo mchanganyiko	50	21	949,700,000.00
Matrekta ya mikono	23	1	7,242,000.00
Nyenzo za usindikaji	8	2	57,000,000.00
Nyenzo za umwagiliaji	4	3	142,800,000.00
Mashine za kuvuna	2	-	0
Kukarabati matrekta	-	1	9,985,000.00
Jumla			**5,182,113,824.50**

Chanzo: Mfuko wa Taifa wa Pembejeo

Udhibiti wa Visumbufu vya Mazao na Mimea

104. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kuwaondolea kero wakulima katika uzalishaji wa mazao ya kilimo, kutoa na kuingiza mazao nje ya nchi, Wizara imeendelea kudhibiti visumbufu vya milipuko katika maeneo yaliyovamiwa na nzige, panya na kwelea kwelea na visumbufu vipya kwenye maeneo yaliyotoa taarifa. Aidha, elimu imetolewa kuhusu matumizi sahihi ya viuatilifu na udhibiti husishi kwa kutumia teknolojia zilizopo katika taasisi za utafiti, taasisi zisizokuwa za kiserikali na miradi mbalimbali. Vilevile Wizara imeendelea kukagua mazao yanayoingia nchini na yanayotoka nje ya nchi na kutoa elimu kwa wakaguzi. Utekelezaji wa kazi hizo ulikuwa kama ifuatavyo;

Kudhibiti visumbufu vya Milipuko

105. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015 Wizara ilidhibiti makundi ya nzige katika mbuga za Katavi, Ziwa Rukwa, Malagarasi na Wembere. Wizara pia ilikabiliana na milipuko ya panya katika Wilaya za Kilosa, Ruangwa, Mvomero, Handeni, Kilwa, Iringa Vijijini, Songea na Pangani. Milipuko ya viwavijeshi imetokea na kudhibitiwa katika wilaya za Kilwa, Ruangwa na Babati. Aidha, wataalam wanaendelea kuchunguza taarifa za kutokea milipuko ya kwelea kwelea katika wilaya za Igunga, Nzega, Shinyanga Vijijini na Shinyanga Manispaa.

Kutoa elimu ya udhibiti wa Visumbufu

106. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara ilitoa mafunzo juu ya matumizi sahihi ya viuatilifu kwa wadau 199 kutoka katika Wilaya za Mwanza, Masasi, Mtwara, Shinyanga Manispaa, Shinyanga Vijijini, Kishapu, Msalala, Ushetu, Nyamagana, Magu, Sengerema, Misungwi, Ilemela, Ukerewe, Musoma Vijijini, Butiama, Rorya, Tarime, Bunda, Serengeti, Temeke, Kinondoni na Ilala.

Udhibiti husishi na Zahanati za Afya ya Mimea

107. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara iliendelea kueneza elimu ya Udhibiti Husishi nchini kwa kukusanya teknolojia za Udhibiti Husishi katika taasisi za utafiti, taasisi zisizokuwa za kiserikali na miradi mbalimbali inayojihusisha na Kilimo katika mikoa ya Mtwara, Lindi, Kilimanjaro, Arusha,

Tanga, Mara, Dodoma na Morogoro. Aidha, mafunzo ya Udhibiti Husishi yalitolewa kwa wataalam wa Kilimo na wakulima 275 kwenye zao la pamba katika mikoa ya Mwanza, Simiyu na Singida.

108. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kwa kushirikiana na *Center for Agricultural and Bioscience Institute (CABI)* inatekeleza Mradi wa *Plantwise* kwa lengo la kudhibiti visumbufu vya mimea kwa kuanzisha Zahanati za Afya ya Mimea (*plant clinics*). Zahanati za Afya ya Mimea imetokana na dhana ya Zahanati za Binadamu na Wanyama, ambapo kunakuwa na Zahanati yenye vifaa vya uchunguzi na utambuzi pamoja na wataalam/Madaktari wenye ujuzi wa tiba ya mimea. Mkulima hupeleka mmea/mimea iliyougua au kuathiriwa na visumbufu katika zahanati iliyokaribu naye na kupewa ushauri. Huduma hii hutolewa bure kwa wakulima. Endapo daktari ameshindwa kutambua tatizo la mmea hupeleka katika vituo vya rufaa vya utafiti kwa hatua zaidi za utambuzi.

109. Wizara imetoa mafunzo kwa madaktari 86 wa mimea na zahanati 43 zimefunguliwa katika mikoa ya Arusha, Kilimanjaro, Tanga, Pwani, Dar es salaam, Morogoro, Dodoma, Manyara na Iringa. Vilevile mafunzo yametolewa kwa wataalam na wakulima 2,500 kuhusu namna ya kuchunguza mimea na kutambua matatizo ya visumbufu vinavyoshambulia mazao katika mikoa ya Kanda ya Kaskazini, Kanda ya Kati na Kanda ya Nyanda za Juu Kusini.

Kudhibiti visumbufu Kibiolojia

110. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara iliendelea kudhibiti visumbufu kibiolojia kwa kuimarisha uwezo wa kituo cha Kibaha. Pia, Wizara imekamilisha ujenzi wa maabara yenye uwezo wa kuzalisha wadudu rafiki wa aina mbalimbali kulingana na aina ya visumbufu vya mimea na magugu vitakavyojitokeza. Vilevile kituo kimeendelea na utunzaji wa vizazi vya wadudu kwa ajili ya kuzalisha kwa wingi na kuwasambaza endapo milipuko ya visumbufu itajitokeza. Wadudu hao ni wa kudhibiti magugu maji wajulikanao kama mbawakavu; wadudu wa kudhibiti kidung'ata wa muhogo; na wadudu wa kudhibiti wadudu wanaoshambulia mboga.

Udhibiti wa visumbufu vipya

111. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015 Wizara imeendelea kudhibiti visumbufu vipya ambapo gugu hatari lijulikanalo kama *Parthenium spp.* lilidhibitiwa katika mikoa ya Manyara, Arusha na Kilimanjaro. Aidha, wakulima 590 kutoka mikoa ya Dar es Salaam, Iringa, Lindi, Mbeya, Morogoro, Pwani, Ruvuma, Tabora na Tanga walipatiwa mafunzo ya udhibiti wa nzi waharibifu wa matunda kwa kutumia mbinu za Udhibiti Husishi wa Visumbufu vya Mimea.

112. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwendelezo wa kudhibiti visumbufu vipya, Wizara imeingiza lita 300 za kivutia wadudu aina ya *methyl eugenol* na kuzisambaza kwa wakulima katika wilaya

zinazolima matunda na mboga kwa wingi. Wizara kwa kushirikiana na Chuo Kikuu cha Sokoine (SUA) na Taasisi ya *Royal Museum for Central Africa*, Tervuren, Ubelgiji imetayarisha nakala 5,000 za kitabu cha mwongozo kwa maafisa kilimo na wakulima kinachohusu mpango wa kudhibiti nzi waharibifu wa matunda kwa Tanzania kwa madhumuni ya kupunguza tatizo hilo.

113. ***Mheshimiwa Spika,*** maeneo ya Kilimanjaro, Arusha, Manyara, Mara, Simiyu, na Mwanza yameripotiwa kutokea kwa ugonjwa mpya wa mahindi (*Maize Lethal Necrosis Disease – MLND*) ulioripotiwa kwa mara ya kwanza nchini Kenya mwaka 2011. Ugonjwa huo unasababishwa na virusi wa aina mbili ambao hushambulia kwa wakati mmoja. Wizara inaendelea kutoa elimu ya kuutambua na hatua za kuchukua punde shamba linapobainika kuathiriwa na ugonjwa huu. Aidha, uhamasishaji kwenye mikoa ishirini na mafunzo kuhusu ugonjwa yametolewa kwa maafisa kilimo 130 wa mikoa ya Kanda ya Ziwa. Wizara inaandaa mapendekezo ya sheria na kanuni za udhibiti wa ugonjwa huo. Aidha, Shirika la Chakula na Kilimo Duniani (FAO) limekubali kufadhili mradi wa uelimishaji wa wakulima kuhusu ugonjwa huo katika nchi za Afrika Mashariki.

Ukaguzi wa mazao yanayoingia na kutoka nchini

114. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kukagua mazao yanayoingia nchini na yanayotoka

nje ya nchi pamoja na kuboresha vituo vya mipakani na kutoa elimu kwa wakaguzi. Jumla ya tani 175,289.51 za mazao mbalimbali ziliingizwa nchini na tani 714,372.40 zilisafirishwa nje ya nchi. Vyeti 5,516 vya Usafi wa Mazao na vyeti 635 vya kuingiza mazao nchini vilitolewa. Aidha, vifaa na vitabu vya hati ya usafi wa mimea vilinunuliwa na kupelekwa katika vituo vya ukaguzi vya mipakani.

115. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016 Wizara itatathmini vituo 40 vya ukaguzi mipakani ili kudhibiti ubora wa mazao yanayosafirishwa na yanayoingia nchini. Pia itadhibiti milipuko ya nzige, kweleakwelea, panya, viwavijeshi na magonjwa ya mimea. Aidha, Wizara itaandaa na kueneza teknolojia ya kudhibiti wadudu waharibifu wa mazao ya mahindi, mpunga, pamba, kahawa, nyanya, vitunguu na viazi katika Halmashauri 20.

Huduma za Ugani

116. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara iliendelea kuimarisha utoaji wa huduma za ugani kwa kuboresha uenezaji wa teknolojia katika kilimo kwa kutumia mbinu shirikishi jamii katika kilimo, ikiwa ni pamoja na matumizi ya Shamba Darasa. Mashamba hayo ni njia ya kuwawezesha wakulima kujifunza kanuni za kilimo bora ikijumuisha maandalizi ya shamba, kutunza rutuba ya udongo, matumizi ya mbegu bora, viuatilifu, mbolea, zana bora na matumizi endelevu ya maji**.** Kazi zilizofanyika ni pamoja na:

Kuanzisha na Kuwezesha Mashamba Darasa

117. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015 kupitia mradi wa EAAPP jumla ya mashamba darasa 166 yalianzishwa kwenye zao la mpunga kwa kushirikisha wakulima 4,500 wakiwemo wanaume 2,950 na wanawake 1,550. Aidha, vishamba vya mfano 72 vya zao la mpunga vilianzishwa na kushirikisha wakulima 72 kati ya hao, wanaume ni 40 na wanawake ni 32, na wataalam 25 kutoka vijiji 18. Vilevile vishamba vya mfano tisa vya zao la ngano vilianzishwa na kushirikisha wakulima 225 kati ya hao, wanaume ni 158 na wanawake ni 67, na wataalam tisa kutoka Halmashauri saba zinazozalisha ngano ambapo mbinu bora za uzalishaji wa mazao hayo zilionyeshwa.

118. ***Mheshimiwa Spika,*** kupitia Mradi wa PHRD Wizara ilisaidia kuongeza uzalishaji wa zao la mpunga kwa wakulima walioko kwenye Skimu 20 za umwagiliaji. Wizara pia ilitoa mafunzo katika uendeshaji wa mashamba darasa na stadi za maisha kwa wakulima 300 wa zao la mpunga wakiwemo wanaume 187 na wanawake 113 mkoani Iringa. Aidha, ziara za mafunzo na kubadilishana uzoefu katika kilimo zilifanyika katika Kanda ya Kaskazini na Nyanda za Juu Kusini kwa wakulima 1,000 kati ya hao, wanaume ni 587 na wanawake ni 413 kutoka katika skimu hizo ambapo kila skimu wakulima 50 walinufaika. Mafunzo hayo yamewezesha wakulima kuzalisha zao la mpunga kutoka wastani wa tani mbili kwa hekta mwaka

2011/2012 hadi wastani wa tani saba kwa hekta mwaka 2014/2015.

Mafunzo kwa wataalam na wakulima wawezeshaji

119. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara ilitoa mafunzo ya kilimo bora kwa mazao ya mpunga, muhogo na ngano kwa wakulima wawezeshaji 2,075 kati ya hao, wanaume ni 1,106 na wanawake ni 969; na maafisa ugani 568 wakiwemo wanaume 430 na wanawake 138 walishiriki mafunzo ya kanuni za kilimo bora na kilimo biashara katika mazao hayo ili waweze kufundisha wakulima wengine katika maeneo yao. Mfano: Mkulima Bwana Katoto wa Wami Dakawa amefundisha kikundi cha wakulima 27 juu ya kanuni za uzalishaji wa zao la mpunga. Kijana Seva Sikabenga wa kijiji cha Ikoho mkoani Mbeya amefundisha wakulima vijana 30 juu ya kanuni za uzalishaji wa zao la ngano. Kikundi cha Kasisa chenye wakulima 11 wamefundisha wakulima wengine 68 na Kikundi cha Nyakasungwa chenye wakulima 25 wamefundisha wakulima 120 kuhusu kilimo bora cha mpunga; na Kikundi cha Ukerewe chenye wakulima 30 wamefundisha wakulima 173 kuhusu kilimo bora cha muhogo. Ni matarajio kwamba iwapo kila mmoja wa wakulima wawezeshaji 2,075 atafundisha wakulima watano (5) tutapata wakulima 20,375 katika vijiji vya mradi watakaofahamu kanuni za kilimo bora.

Kuimarisha vikundi vya wakulima na kuwajengea uwezo wa kuwa wajasiriamali

120. ***Mheshimiwa Spika,*** mafunzo ya kilimo biashara kwa zao la mpunga na muhogo yalitolewa kwa wakulima na vijana kwa lengo la kuwajengea uwezo ili wazalishe kwa kuzingatia mahitaji ya soko. Wakulima na vijana hao waliunganishwa na watoa huduma kama vile NMB, SIDO, RUDI na MVIWATA katika kupata leseni za biashara, mikopo, usindikaji, masoko na pia kuimarisha vikundi vya wakulima. Wakulima vijana wa mpunga 206 na Wataalam 18 kutoka vijiji 18 vya halmashauri za wilaya za Mbarali, Kyela, Sengerema, Bunda, Kilombero na Mvomero; na wakulima wa muhogo 30 na wataalam 19 kutoka Ukerewe, Bunda, Mtwara Vijijini, Tandahimba na Bagamoyo walipatiwa mafunzo.

121. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kuimarisha vikundi vya wakulima na kuwajengea uwezo wa ujasiriamali, mafunzo ya kilimo biashara na ujasiriamali yamesaidia wakulima kuhamasika kuunda vikundi na kuanza kilimo cha kibiashara. Kikundi cha Jikwamue cha Wami Dakawa wamejiunga na kujisajili kama *Community Based Organisation (CBO)* na walikopeshwa Shilingi milioni 129 na benki ya CRDB kwa ajili ya kuzalisha mpunga na kurudisha mkopo katika mwaka 2013/2014 na kukopa tena Shilingi milioni 187. Kikundi pia kimeingia mkataba na Kampuni ya Mbegu ya TANSEED International ya Morogoro wa

kuzalisha tani 112 za mpunga zenye thamani ya Shilingi milioni 86.6.

Usambazaji wa teknolojia kwa wakulima

122. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kuongeza kasi ya usambazaji wa teknolojia bora za kuongeza uzalishaji na tija kwa wakulima, Wizara imewezesha mashirikiano na wadau wengine kutoka sekta ya umma na binafsi kama vile Wizara ya Viwanda na Biashara, Serikali za Mitaa, NMB, SIDO-MUVI, Oxfam, RUDI, MVIWATA, NURU Infocom, MIVARF na Radio za Kijamii. Zaidi ya wakulima 50,000 walipata taarifa juu ya teknolojia za uzalishaji wa mazao kupitia luninga, redio, maonesho ya sinema, machapisho, mikutano ya wadau na maonesho ya kitaifa ya kilimo. Jumla ya vipindi vya redio 102 vilirushwa hewani kupitia TBC (32), redio binafsi za FM (70) na vipindi vya luninga 16. Jumla ya watazamaji 6,565 kati ya hao, wanaume ni 3,598 na wanawake ni 2,967 walishiriki katika maonesho ya sinema katika vijiji 87 kwenye Halmashauri za Wilaya 13.

123. Aidha, machapisho ya vijarida vyenye mada za Kilimo Bora cha Mpunga wa Mabondeni; na Visumbufu vya Mpunga na Udhibiti wake viliandaliwa. Pia vipeperushi vyenye mada za Kilimo Bora cha Mpunga; na Kilimo Bora cha Muhogo vilichapishwa na kusambazwa kwa wakulima. Aidha Wizara iliandaa mwongozo wa utoaji huduma za ugani nchini. Vilevile Vituo vya Rasilimali za Kilimo vya Kata (WARCs) 322 vimejengwa katika

Halmashauri 106 kwenye mikoa 20. Kati ya hivyo vituo 224 vimekamilika na vimeanza kufanya kazi ya kutoa mafunzo kwa wakulima na wafugaji, mashamba ya majaribio, kutoa huduma kwa mifugo na matumizi ya zana za kilimo.

124. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kwa kushirikiana na Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine ilitoa mafunzo kuhusu utoaji wa huduma za ugani kwa njia ya mtandao na simu za kiganjani kwa lengo la kuwawezesha wataalam wa ugani na wakulima kupata taarifa za kilimo na masoko. Washiriki wa mafunzo walikuwa 67, wakiwemo maafisa ugani 28 ambao kati yao 11 walitoka katika WARCs na wakulima 39 kutoka Halmashauri za Wilaya za Kilosa, Kilombero, Mvomero, Kyela, Mbarali, Sengerema, Bunda, Mkalama na Lushoto. Mafunzo haya yalihusu namna ya kutafuta taarifa kwenye mtandao, utafutaji wa masoko na utunzaji wa kumbukumbu. Mwishoni mwa mafunzo washiriki walikubaliana kuunda kundi la kupeana taarifa za kilimo na masoko kwa njia za kielektroniki**.**

Maonesho ya Kilimo

125. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kwa kushirikiana na *Tanzania Agricultural Society* (TASO) iliratibu maonesho ya Sikukuu ya Wakulima (Nanenane) yaliyofanyika kitaifa Kanda ya Kusini kwa mara ya kwanza katika uwanja wa Maonesho ya Kilimo wa Ngongo Mkoani Lindi. Kwa ngazi ya Kanda, maonesho hayo yalifanyika kwenye viwanja vya Nzuguni–Dodoma, J. K. Nyerere–Morogoro,

Themi–Arusha, J. B. Mwakangale–Mbeya, Ipuli–Tabora na Nyamhongolo–Mwanza. Katika mwaka 2015/2016 Maonesho ya Kilimo Kitaifa yataendelea kufanyika katika viwanja vya Ngongo mkoani Lindi. Pia kanda mbalimbali zitaendelea kufanya maonesho hayo. Aidha, Wizara iliratibu Siku ya Chakula Duniani iliyofanyika mkoani Katavi. Katika mwaka 2015/2016 Maonesho ya Siku ya Chakula Duniani yatafanyika mkoani Simiyu.

126. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016 Wizara itavijengea uwezo vyuo vya wakulima vya Inyala (Mbeya), Ichenga (Njombe), Bihawana (Dodoma) na Mkindo (Morogoro) kwa kuvipatia vitendea kazi bora. Wizara pia itaendeleza ukarabati wa Chuo cha Wakulima Mkindo ili kukiongezea uwezo wa kutoa mafunzo kwa wakulima wengi zaidi.

127. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015, Wizara imeendelea kuratibu maombi ya kibali cha ajira za maafisa ugani na Wataalam wa Kilimo na Umwagiliaji ikiwa ni utekelezaji wa mkakati wa Serikali wa kuwa na Afisa Ugani mmoja katika kila kijiji ifikapo mwaka 2015. Hadi Mei 2015, idadi ya maafisa ugani katika kata na vijiji ni 10,089 ikilinganishwa na mahitaji ya maafisa ugani 15,853. Katika mwaka 2015/2016 Wizara kwa kushirikiana na TAMISEMI itaendelea kuratibu ajira ya watumishi 5,000 wa fani mbalimbali kulingana na upatikanaji wa kibali cha ajira.

Utafiti

128. ***Mheshimiwa Spika,*** katika jitihada za kuongeza aina za mbegu bora za mazao ya kilimo, Wizara katika mwaka 2014/2015 iliidhinisha aina mpya 48 za mbegu za mazao zikiwemo za mahindi (4); ngano (3); mbaazi (4); kunde (2); muhogo (4); ufuta (1); korosho (24); miwa (5); na pamba (1) zilizogunduliwa na Taasisi za Utafiti za Wizara (**Kiambatisho Na. 7**). Tanzania imekuwa nchi ya kwanza Afrika kutoa mbegu za korosho chotara (*hybrid*). Aidha, Wizara iliidhinisha aina mpya 17 za mbegu zikiwemo za mtama (2); mahindi (12); na tumbaku (3) zilizogunduliwa na sekta binafsi.

129. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kupitia vituo vya utafiti imezalisha jumla ya kilo 14,196 za mbegu mama ili kukidhi mahitaji ya Wakala wa Mbegu za Kilimo kwa ajili ya kuzalisha mbegu za msingi zinazotumiwa na kampuni za mbegu kuzalisha mbegu zilizoidhinishwa ili kutumiwa na wakulima. Mbegu mama zilizozalishwa ni pamoja na jamii ya nafaka kilo 1,548; jamii ya mikunde kilo 11,000; jamii ya mafuta kilo 288; na kilo 1,360 za pamba. Aidha, Wizara imeendelea kutoa na kusambaza kwa wakulima pingili za muhogo 2,691,000, marando ya viazi vitamu 2,948,800, miche 17,000 ya viazi mviringo, na miche ya migomba 10,500. Pia Wizara imezalisha na kusambaza miche ya kubebeshwa 616,500 ya korosho, miparachichi 2,500 na mapesheni 1,500.

130. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya katika Mkoa wa Kagera iliendelea kutoa elimu kwa wakulima wa zao la migomba katika Kanda ya Ziwa. Hadi kufikia Aprili 2015, mimea iliyougua imeng'olewa kwa asilimia 85 hadi asilimia 98 katika maeneo yanayolima zao hilo. Aidha, utafiti unaoendelea umebaini uwepo wa mimea mitano ikiwemo Mnyaa na Mwarobaini inayotarajiwa kutumika kama madawa asilia ya udhibiti wa ugonjwa wa ubwiri unga katika zao la korosho. Pia Mbegu 4 zinazovumilia magonjwa ya muhogo ya michirizi ya kahawia na Batobato kali zimegunduliwa na kuidhinishwa na Wizara mwezi Februari mwaka huu. Utafiti kuhusu ugonjwa hatari wa mahindi (MLND) unaendelea kufanyika. Vilevile uzalishaji wa wadudu rafiki kwa ajili ya kupambana na wadudu waharibifu katika mazao ya mboga ulifanyika na wadudu hao rafiki walisambazwa katika wilaya za Arumeru, Hai na Moshi vijijini.

131. ***Mheshimiwa Spika,*** kwa kutumia bioteknolojia, Vituo vya Utafiti vimeweza kubaini aina mbalimbali za virusi vya magonjwa ya batobato kali na aina tatu mpya za michirizi ya kahawia ya zao la muhogo. Kwa kutumia matokeo hayo ramani zinazoonyesha mtawanyiko wa magonjwa zimetengenezwa na kusambazwa katika Wilaya zote za mikoa ya Kanda ya Ziwa (Mara, Mwanza, Geita na Kagera). Vilevile mmea pori unaojulikana kwa jina la Mtambakuzimu unaohifadhi virusi vya ugonjwa wa batobato kali na molekuli za DNA kwenye zao la muhogo ambazo huongeza ukali wa virusi vya

ugonjwa huo umegunduliwa. Utafiti wa mbinu za kuzalisha miche bora kwa njia ya chupa kwa mazao ya muhogo, mizabibu, viazi mviringo, viazi vitamu, mananasi, migomba, mikorosho, vanila, pareto, chai na matunda ya asili unaendelea na zaidi ya miche 500 ya mazao hayo imezalishwa.

Utafiti kupitia Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo – ASDP

132. ***Mheshimiwa Spika,*** kupitia programu ya ASDP, Wizara imeendelea kuimarisha usambazaji wa teknolojia zinazoendana na kanuni za uzalishaji wa mazao kwa walengwa ambapo majarida ya kisayansi 143 yametolewa na kusambazwa katika Wilaya mbalimbali. Pia, majarida mawili ya habari za mafanikio ya teknolojia za muhogo na mpunga ambazo wakulima walizipokea na kuzikubali yameandaliwa. Aidha, jumla ya miche bora ya kahawa 1,014,671 ilizalishwa na kusambazwa katika Wilaya za Moshi, Mbinga, Bukoba, Mbozi na Tarime.

Programu ya Kilimo ya Kuendeleza Tija na Uzalishaji Mashariki mwa Afrika (Eastern Africa Agricultural Productivity Programme – EAAPP)

133. ***Mheshimiwa Spika,*** kupitia mradi wa EAAPP, Wizara inaendelea kukiboresha kituo cha KATRIN wilayani Kilombero, kuwa Kituo Mahiri cha Mpunga Mashariki mwa Afrika. Ukarabati wa miundombinu umefikia asilimia 74. Aidha, ukarabati wa miundombinu ya umwagiliaji wa

mashamba ya utafiti umekamilika kwa asilimia 97. Pia ukarabati wa miundombinu ya umeme katika kituo cha utafiti cha Dakawa umefikia asilimia 50 ikiwa ni pamoja na kuezeka upya kwa ofisi ya utawala.

134. ***Mheshimiwa Spika,*** ili kuendelea kuboresha rutuba ya udongo, utafiti ulifanyika kwenye skimu ya umwagiliaji ya Mkula (Kilombero) ambapo sampuli za udongo zilikusanywa, kufanyiwa uchambuzi na kutolewa ushauri juu ya matumizi bora ya mbolea pamoja na kutafsiriwa katika lugha ya Kiswahili.

135. ***Mheshimiwa Spika,*** katika utekelezaji wa mradi wa PHRD, Wizara kupitia Vituo vya Utafiti kwa kushirikiana na wadau mbalimbali imeandaa mwongozo wa mafunzo ya kilimo shadidi cha mpunga na kusambazwa kwenye Halmashauri zinazotekeleza mradi. Aidha, taarifa za mizania kwa kilimo shadidi cha mpunga zimeonesha kuwa faida inayopatikana ni Shilingi 3,667,000 ikilinganishwa na Shilingi 2,664,125 kwa hekta katika kilimo cha umwagiliaji wa kawaida kwa bei za mwaka 2014/2015 katika skimu za Mkula Mkoa wa Morogoro na Mwamapuli mkoa wa Tabora.

136. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2015/2016 Wizara itaendelea na utafiti wa kugundua aina tano (5) za mbegu bora; njia za kudhibiti magonjwa na wadudu waharibifu wa mazao na kuzisambaza kwa wadau. Aidha, Wizara itazalisha tani 10 za mbegu mama kwa mazao ya

nafaka, mikunde, mboga na mbegu za mafuta na pingili milioni mbili za mazao jamii ya mizizi. Wizara pia itatathmini na kusambaza mbegu na miche ya mazao ya mboga na matunda yenye thamani kubwa zikiwemo nyanya, maembe, kakao, matofaa, na maparachichi katika kanda za ikolojia inayofaa kwa kilimo cha mazao hayo. Vilevile Wizara itaendelea kurekebisha mapendekezo ya matumizi bora ya mbolea kwa mazao ya mpunga na mahindi na kurekebisha ramani za udongo kwa matumizi ya wakulima na wawekezaji.

137. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara itarekebisha ramani zilizo kwenye Mfumo wa Habari za Kijiografia (GIS) kwa Wilaya tano katika kanda za ikolojia za kilimo saba zinazolenga maeneo ya uwekezaji kwenye kilimo. Wizara itaendelea kutoa ruzuku kwa taasisi nane zinazoshughulika na utafiti na kulipia michango ya uanachama katika taasisi tatu za kimataifa zinazoshughulika na utafiti wa kilimo. Wizara pia itaendelea kukiwezesha Kituo cha Taifa cha Utunzaji Nasaba za Mimea kilichopo Arusha ili kiweze kutoa huduma bora. Aidha, Wizara itaandaa mapendekezo ya Sheria ya Nasaba za Mimea; kuwezesha maabara za Bioteknolojia za Mikocheni, Ukiriguru, Uyole na Tengeru ili ziweze kufanya kazi kwa uwezo wake; na kuunda Taasisi ya Utafiti wa Kilimo Tanzania.

Hakimiliki za Mbegu

138. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kwa mwaka 2014/2015 imeandaa rasimu ya awali ya kanuni ya

Sheria ya Hakimiliki za Wagunduzi wa aina mpya za mbegu za mimea. Vilevile iliandaa miongozo ya uendeshaji wa majaribio ya usajili wa hakimiliki za wagunduzi na kupokea na kusajili aina mpya za mbegu za mimea 10. Wizara ilikamilisha mchakato wa Tanzania kujiunga na Shirika la Kimataifa la Hakimiliki kwa Wagunduzi wa Aina Mpya za Mbegu Duniani – UPOV na kabla ya mwisho wa mwaka 2015 Tanzania itawasilisha hati ya kujiunga na UPOV.

139. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka 2015/2016 Wizara itaendelea kutoa mafunzo kwa wagunduzi wa mbegu mpya na wataalam wa teknolojia ya mbegu kuhusu uainishaji wa sifa za mbegu mpya kwa kuzingatia miongozo ya Shirika la UPOV na kusimamia majaribio 15 kwa ajili ya utoaji wa hakimiliki za wagunduzi wa aina mpya za mbegu.

Mashamba ya kilimo cha kibiashara kwa mazao ya mpunga na miwa (BRN)

140. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015 Wizara ilikamilisha kufanya utambuzi wa awali katika mashamba 25 yenye jumla ya hekta 350,000 yaliyoainishwa wakati wa maabara ya kilimo katika utekelezaji wa Mfumo wa BRN kwa ajili ya uwekezaji. Mashamba 16 yalipangwa kwa ajili ya kilimo cha zao la miwa na mashamba 9 kwa kilimo cha zao la mpunga **(Kiambatisho Na. 8).** Utambuzi huo ulitoa takwimu sahihi ya uhalisia wa mashamba hayo.

141. ***Mheshimiwa Spika,*** hadi kufikia mwezi Aprili 2015 mashamba makubwa ya Kitengule, Lukulilo, Mkulazi na Bagamoyo yenye jumla ya hekta 114,518 yamehakikiwa na kupatiwa hati miliki ambapo mashamba ya Bagamoyo, Lukulilo na Kitengule yamepata wawekezaji. Aidha, hekta 43,200 za mashamba ya wakulima wadogo zimehakikiwa katika maeneo hayo na jumla ya Hati Miliki za Kimila 1,513 zimeandaliwa kwa wakulima wanaozunguka shamba la Lukulilo na Ngalimila.

142. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016 Wizara itahamasisha uwekezaji katika kilimo cha kibiashara katika mashamba manane ambayo ni Mvuha na Kisaki (Morogoro Vijijini), Tawi, Muhoro na Mkongo (Rufiji), Mahurunga (Mtwara Vijijini), Kasulu (Kasulu) na Kumsenga (Kibondo). Aidha, Wizara itashirikiana na Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi, TAMISEMI pamoja na mikoa ya Lindi, Mtwara, Rukwa, Katavi, na Tabora kuanzisha mashamba makubwa matano ya uwekezaji kwenye mikoa hiyo. Vilevile Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi itapima na kuwezesha upatikanaji wa Hati Miliki katika mashamba manane ya uwekezaji.

143. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara itakamilisha mapendekezo ya Sheria na Mwongozo wa Kulinda Rasilimali za Kilimo. Vilevile Wizara itawezesha upimaji na uchoraji wa ramani wa mashamba 12 ya uwekezaji. Aidha, Wizara itaendelea kuwezesha upatikanaji wa hati za haki miliki za kimila kwa

wakulima wanaozunguka mashamba 15 ya uwekezaji pamoja na kuanzisha mfumo wa kuweka kumbukumbu za umiliki wa ardhi ya kilimo vijijini katika vijiji vinavyozunguka mashamba hayo ya uwekezaji ili kuimarisha usimamizi na ufuatiliaji.

144. Katika mwaka 2015/2016 Wizara kupitia RUBADA itashirikiana na Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi na halmashauri kuandaa mipango ya matumizi bora ya ardhi ya kilimo na kutenga hekta 10,000 kwa ajili ya uwekezaji. Aidha, Hatimiliki za Kimila 600 kwa wakulima wadogo katika kongani ya Ludewa na Rufiji chini zitaandaliwa.

Ajira kwa vijana

145. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya, imetambua makundi 828 ya vijana waliojiajiri katika kilimo kwa lengo la kuwahamasisha na kuwapa ushauri wa kilimo cha kibiashara. Kati ya makundi hayo, 276 yamesajiliwa kisheria na 552 hayajasajiliwa. Vilevile Wizara itashirikiana na wadau mbalimbali katika jitihada za kuendeleza vijana kujiajiri katika kilimo cha kibiashara.

4.2.2 Kuongeza Upatikanaji wa Masoko ya Mazao ya Kilimo

146. ***Mheshimiwa Spika,*** katika kukabiliana na changamoto ya upatikanaji wa masoko ya mazao ya kilimo yasiyosimamiwa na Bodi za Mazao, juhudi za Wizara za kisekta kushirikisha Sekta Binafsi

katika kilimo cha mazao ya bustani zimeanza kuzaa matunda ambapo kumekuwa na ongezeko kubwa la uzalishaji wa mazao na mauzo nje ya nchi na hivyo kuongeza mapato ya fedha za kigeni. Mauzo ya mazao hayo yaliongezeka kutoka Shilingi 373,929,852,996.00 mwaka 2013/2014 hadi Shilingi 471,421,164,569.05 mwaka 2014/2015 na hivyo kuchangia katika kuongeza Pato la Taifa. Mauzo ya mazao ya bustani nje ya nchi ni kama inavyooneshwa kwenye **Jedwali Na. 7.**

***Jedwali Na. 7:* Mauzo ya Mazao ya Bustani Nje ya Nchi (Sh)**

	Julai 2013 – Juni 2014		Julai 2014 – Aprili 2015	
Zao	**Kiasi (Kg)**	**Thamani (Sh)**	**Kiasi (Kg)**	**Thamani (Sh)**
Maua	3,069,311	22,276,801,761	2,234,155	14,482,268,152
Mboga	303,148,044	210,380,044,631	159,687,508	411,705,281,404
Matunda	29,695,459	16,759,997,115	11,268,587	14,070,957,016
Viungo	6,450,101	98,725,994,021	1,368,398	18,503,369,301
Mbegu	1,480,415	25,787,015,468	1,880,902	12,659,288,696
Jumla	**343,843,330**	**373,929,852,996**	**176,439,551**	**471,421,164,569**

Chanzo: TRA

147. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara kwa kushirikiana na TAHA inatoa taarifa za masoko kwa wakulima wa mazao ya bustani na kuwaunganisha na masoko. Katika mwaka 2014/2015 wakulima zaidi ya 1,000 wameunganishwa na masoko mbalimbali ndani na nje ya nchi na kupelekea ongezeko la faida kwa zaidi ya asilimia 31. TAHA imeendelea kuwasambazia wakulima wa mazao ya bustani taarifa sahihi za masoko kwa kutumia

ujumbe mfupi wa maneno kwa njia ya simu za mkononi. Jumla ya wakulima 13,550 walipokea taarifa za masoko kupitia mfumo huo.

148. ***Mheshimiwa Spika***, ili kuwezesha mazao ya bustani kufika sokoni kwa wakati na yakiwa katika ubora unaotakiwa, TAHA kwa kushirikiana na Serikali na wadau wengine imefanikiwa kupunguza changamoto za usafirishaji wa mazao ya bustani kwenda nje nchi. Mafanikio hayo yametokana na kuboreshwa kwa mfumo wa utoaji vibali vya kuuza mazao nje katika mipaka ya nchi ikiwemo Namanga na KIA hivyo kuweza kupunguza muda uliokuwa ukitumika kupitisha mizigo kutoka saa 10 hadi saa mbili.

149. ***Mheshimiwa Spika***, katika kuhamasisha na kutangaza tasnia ya mazao ya bustani ndani na nje ya nchi, Wizara kwa kushirikiana na TAHA imeshiriki kwenye maonesho ya biashara ya ndani na nje ya nchi, ikiwemo maonesho ya Nanenane. Kupitia vipindi mbalimbali vya redio na luninga pamoja na mitandao ya kijamii ambavyo vimekua kivutio kikubwa sana hasa kwa vijana imewahamasisha kujiunga na kilimo cha bustani. Aidha, wanafunzi wa vyuo vikuu vya SUA na Chuo cha Uhasibu Arusha wamewezeshwa kuona fursa zilizopo katika tasnia hiyo.

150. ***Mheshimiwa Spika,*** mazao makuu ya asili ya biashara yaliyozalishwa katika mwaka 2014/2015 yaliuzwa katika masoko ya nchi mbalimbali na kuliingizia Taifa Shilingi trilioni 1.39

ikilinganishwa na Shilingi trilioni 1.26 zilizopatikana kutokana na mauzo ya mazao hayo katika mwaka 2013/2014. Aidha, uuzaji nje kwa baadhi ya mazao hayo bado unaendelea. Muhtasari wa mauzo ya mazao hayo na viwango vya fedha zilizopatikana vimeoneshwa katika **Jedwali Na. 8.**

Jedwali Na. 8: Mauzo ya Mazao Makuu ya Asili ya Biashara Nje ya Nchi (2013/2014 – 2014/2015)

Zao	2013-2014		2014-2015**	
	Kiasi (Tani 000)	Thamani (Sh. M.)	Kiasi (Tani 000)	Thamani (Sh. M.)
Kahawa	49.66	204,280.95	38.30	211,971.43
Pamba	75.82	147,870.95	45.63	84,836.76
Mkonge	14.21	31,631.50	8.57	22,652.95
Chai	28.00	75,676.25	21.09	56,730.70
Tumbaku	74.18	575,052.26	69.47	579,564.20
Korosho	124.93	214,360.23	174.06	432,137.91
Pareto*	1.32	15,403.55	0.91	5,157.92
Jumla	**368.12**	**1,264,275.69**	**358.04**	**1,393,051.88**

*Chanzo: Benki Kuu * Chanzo: TRA ** Hadi Machi 2015*

Masoko kupitia Mfumo wa BRN

151. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kuwasaidia wakulima kuongeza upatikanaji wa masoko ya mazao yao. Katika Mfumo wa BRN, Wizara inajenga maghala mawili kati ya manne na kukarabati 36 kati ya 48 yaliyolengwa kupitia Mfumo wa Hifadhi na Uuzaji wa Mazao kwa Pamoja (*Collective Warehouse Based Marketing* - COWABAMA) **Kiambatisho Na. 9.** Ujenzi na

ukarabati wa maghala hayo utasaidia wakulima kuhifadhi mazao yao kwa pamoja wakisubiri kupata bei nzuri.

152. ***Mheshimiwa Spika,*** kufikia mwezi Aprili 2015 mikataba ya ujenzi wa maghala mawili kati ya manne na ukarabati wa maghala 36 kati ya 48 imesainiwa na utaratibu wa kuhamisha fedha kwenda Halmashauri husika unaendelea. Katika kuongeza ufanisi wa usimamizi wa maghala, vikundi 27 vya wakulima (FBOs) vyenye wanachama 3,004 kutoka katika maghala yaliyopo katika Halmashuri za Wilaya za Momba (1) na Mbozi (26) vimesajiliwa na vinafanyakazi. Aidha, viongozi 136 wa vikundi hivyo wamepatiwa mafunzo ya uongozi na usimamizi wa maghala. Vilevile Wataalam wa kilimo 68, wasimamizi na waendesha maghala 121 na wanachama 2,188 wamejengewa uwezo kuhusu teknolojia bora za hifadhi ya mazao ghalani, usimamizi na uendeshaji wa maghala na udhibiti wa ubora na usalama wa mazao hususan mahindi.

153. ***Mheshimiwa Spika,*** katika msimu wa mavuno wa mwaka 2014/2015 vikundi 20 vya wakulima kutoka katika maghala 20 vilihifadhi jumla ya tani 4,769.2 za mahindi**.** Kati ya hizo tani 2,425.88 kutoka katika maghala hayo ziliuzwa kwa Wakala wa Taifa wa Hifadhi ya Chakula (NFRA) na mahindi mengine yameendelea kuuzwa kwa wanunuzi wengine.

154. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016, Wizara itakarabati na kujenga maghala

80 kwa ajili ya hifadhi ya mahindi katika wilaya 12 zilizopo chini ya mpango wa COWABAMA. Kati ya maghala hayo, 57 yatajengwa, kukarabatiwa na kununuliwa vifaa kwa kutumia fedha za nyongeza zilizotengwa kumalizia miradi ya ASDP 1. Aidha, Wizara itaendeleza usanifu wa mfumo wa kukusanya na kusambaza taarifa za kilimo kwenye maghala 30 yaliyopo katika Halmashauri za Momba na Mbozi. Vilevile uanzishwaji wa muundo wa kisheria kuhusu mfumo unaotabirika wa uagizaji na uuzaji wa mazao ya kilimo ndani na nje ya nchi utaendelea.

155. ***Mheshimiwa Spika,*** juhudi hizi za kukarabati na kujenga maghala zinalenga kurahisisha upatikanaji wa mazao kwa wingi katika sehemu moja na hivyo kuwa kivutio kwa wafanyabiashara kununua mazao kutokana na kutumia muda mchache na gharama ndogo. Aidha, maghala yanarahisisha kudhibiti ubora wa mazao na kuunganisha katika mfumo wa Stakabadhi ya Mazao Ghalani na hatimaye kuunganishwa katika mfumo wa Masoko ya Bidhaa (*Commodity Exchange*).

156. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016 Wizara kupitia NFRA itanunua tani 250,000 za mahindi katika Kanda za Arusha, Dodoma, Kipawa, Makambako, Shinyanga, Songea na Sumbawanga. Kati ya hizo tani 50,000 zitanunuliwa kwa fedha iliyotengwa na Serikali na tani 200,000 zitanunuliwa kutokana na mikopo kutoka Taasisi za Fedha. Aidha, Wizara itakamilisha

ujenzi wa maghala mawili yaliyopo katika Halmashauri za Wilaya za Songea na Mbozi yenye uwezo wa kuhifadhi tani 10,000 na tani 5,000 za nafaka mtawalia. Aidha Serikali kwa kushirikiana na Sekta Binafsi, itahakikisha mazao ya wakulima yananunuliwa.

Bodi za mazao kutafuta masoko

157. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kupitia Bodi ya Korosho Tanzania imeendelea kutoa elimu na kuhamasisha matumizi ya Mfumo wa Stakabadhi za Mazao Ghalani kwa wadau wa mikoa ya Ruvuma na Pwani ili kupunguza wimbi la wanunuzi wanaotoa bei ndogo na kuwawezesha wakulima kupata bei nzuri na soko la uhakika.

158. Wizara kupitia Bodi ya Kahawa Tanzania imeendelea kuitangaza kahawa katika masoko mapya yanayochipua kama Korea, China, Urusi na Arabuni yatakayowezesha kuimarika kwa bei ya kahawa nje ya nchi na kuwa na masoko ya uhakika. Aidha, watumishi wa Bodi ya Kahawa walihudhuria maonesho ya biashara ya kahawa katika nchi wanywaji kwa madhumuni ya uhamasishaji zaidi ili kuongeza mahitaji ya kahawa ya Tanzania nje ya nchi.

4.2.3 Kuimarisha Uongezaji wa Thamani ya Mazao ya Kilimo

159. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara inatambua juhudi za sekta binafsi katika kuongeza thamani kwa mazao kabla ya kuyauza. Katika miaka ya

karibuni uongezaji wa thamani kwa mazao umeendelea kukua, mathalani kwa mazao ya kahawa, chai, korosho, mkonge, mazao ya mafuta, pareto, sukari, nafaka, mboga na matunda. Wizara inaendelea kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza katika kuongeza thamani ya mazao. Wizara pia kupitia maonesho ya Nanenane na Siku ya Chakula Duniani ilieneza teknolojia za utayarishaji, uhifadhi na usindikaji wa mazao ya chakula. Teknolojia hizo zililenga katika kuchambua, kupanga madaraja na kuzipa chapa bidhaa za nafaka na mikunde; usindikaji wa muhogo kupata unga bora na wanga; ukaushaji, ufungashaji, kuweka lebo na chapa katika mazao ya mboga na matunda, mazao ya viungo na mbegu za mafuta.

4.2.4 Kuwezesha na Kuimarisha Ushirika na Asasi za Wananchi Katika Kilimo na Sekta Nyingine za Kiuchumi

160. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya imetoa elimu ya ushirika kwa wakulima 670 kuhusu umuhimu wa ushirika na upatikanaji wa mikopo ya kilimo kupitia Vyama vyao. vyama vya ushirika 4,129 kati ya 7,888 vilifanya uchaguzi na viongozi 28,907 waliochaguliwa walipatiwa mafunzo ya uongozi, usimamizi na udhibiti wa mali za Vyama vyao. Aidha, Wizara kupitia COASCO imekagua vyama vya ushirika 1,847 vikiwemo Vyama vya Mazao – AMCOS 521, SACCOS 1,093 na aina nyinginezo 33 kati ya Vyama 4,000 na uchunguzi maalum umefanyika katika Vyama 29 na kubaini

kasoro mbalimbali za uendeshaji na usimamizi na hatua stahiki zimechukuliwa. Aidha, Wizara imetatua migogoro mikubwa minne ya kisheria ya Vyama vya UWAKO, Bugogwa (Mwanza), WADOKI na KNCU.

161. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka wa 2015/2016 Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Waziri Mkuu na Wizara ya Viwanda na Biashara itaendelea pia kuimarisha miundombinu ya masoko, upatikanaji wa mikopo ya masharti nafuu, uhifadhi wa mazao ya wakulima na uongezaji wa thamani ya mazao. Aidha, Wizara kama mdau mkuu wa Kamati ya Kitaifa ya Uratibu wa Mpango wa Taifa wa Huduma Jumuishi za Kifedha itaendelea kuratibu Ushirika wa Akiba na Mikopo. Vilevile, Wizara itaimarisha utoaji wa elimu ya ushirika na biashara kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya ili wananchi waweze kuuelewa zaidi ushirika na kuutumia.

162. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016, Wizara itakamilisha uwekaji wa mifumo ya usimamizi kutoka ngazi mbalimbali kwa kupeleka watendaji watakaotekeleza majukumu ya Tume ya Maendeleo ya Ushirika. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya na Wizara za Kisekta itaajiri Maafisa Ushirika kwa ajili ya kuhamasisha uanzishaji na matumizi ya huduma za vyama vya ushirika. Vilevile Tume ya Maendeleo ya Ushirika itaendelea kuimarishwa ili iweze kuwa na uwezo mkubwa zaidi wa kutatua migogoro ya Vyama na kuimarisha usimamizi wake.

4.2.5 Kuimarisha Mfumo wa Ukusanyaji, Uhifadhi, Uchambuzi na Usambazaji wa Takwimu

163. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika kwa kushirikiana na Wizara zingine za Sekta pamoja na Ofisi ya Taifa ya Takwimu imechukua hatua mbalimbali za kuboresha takwimu za kilimo nchini katika mwaka wa 2014/2015 kwa kutekeleza yafuatayo:

Kuboresha Mfumo wa Ukusanyaji wa Takwimu (ARDS)

164. ***Mheshimiwa Spika,*** Mfumo wa ukusanyaji na utoaji wa takwimu za kilimo umeboreshwa kwa ufadhili wa 'JICA' ambapo fomu maalumu za ukusanyaji na utoaji wa taarifa za mwezi, robo mwaka na za mwaka zimeandaliwa. Uboreshaji huu umefanyika hasa katika ngazi ya wilaya ambapo kanzidata ambayo ni "*web based*" ijulikanayo kama "*Local Government Monitoring Database 2*" (LGMD2) hutumika katika kuingiza na kupeleka takwimu katika ngazi ya taifa kwa kutumia mtandao na wadau mbalimbali huweza kuziona na kuzitumia. Uboreshaji uliofanyika ni wa kutumia mtandao ambapo mtendaji katika ngazi za Wilaya, Mkoa na Taifa anafanya kazi katika kompyuta yoyote kama kuna mtandao tofauti na hali ilivyokuwa kabla ya uboreshaji.

165. Wizara kwa kushirikiana na Shirika la Kazi Duniani imetoa mafunzo kwa Maafisa Ushirika 110 wa mikoa ya Lindi, Mtwara, Njombe, Iringa, Mbeya,

Katavi, Ruvuma, Rukwa, Tabora na Kigoma ya kuwajengea uwezo wa kutumia Mfumo wa Uchambuzi wa Takwimu za Ushirika. Mfumo huu kwa sasa umeboreshwa zaidi ambapo Afisa Ushirika anaweza kuutumia kupitia mtandao.

166. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kukusanya, kuchambua na kusambaza taarifa za hali ya chakula kupitia mfumo wa uratibu wa chakula na tahadhari ya njaa. Ili kuimarisha mfumo huo, Wizara inashirikiana na Mamlaka ya Hali ya Hewa, Wizara ya Viwanda na Biashara, Ofisi ya Waziri Mkuu – TAMISEMI na Halmashauri husika ili kupata takwimu na taarifa sahihi za hali ya uzalishaji wa mazao ya chakula.

167. Aidha, Wizara imeendelea kushirikiana na taasisi za kikanda na kimataifa zikiwemo Jumuiya ya Afrika Mashariki, SADC, USAID, WFP na FAO katika kuandaa na kusambaza taarifa za hali ya chakula. Taarifa hizi husambazwa kwa wadau kwa machapisho mbalimbali. Kupitia mashirikiano ya kimataifa, jumla ya wataalam sita wa Wizara wamepatiwa mafunzo juu ya uchambuzi wa takwimu za uzalishaji wa mazao ya chakula na hali ya chakula.

168. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016 Wizara itaendelea kushirikiana na Ofisi ya Taifa ya Takwimu katika kukusanya takwimu za wakulima wadogo wa Nyanda za Juu Kusini ili kuboresha viashiria vya umaskini. Aidha, Wizara itaendelea kuboresha Mfumo wa Ukusanyaji wa

Takwimu za kilimo kupitia ufadhili wa 'JICA'. Wizara itaendelea kukusanya taarifa za uzalishaji wa mazao, hali ya chakula na mvua katika vituo 600 vya hali ya hewa.

4.2.6 Kusimamia Sera na Sheria Katika Sekta ya Kilimo

169. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara imeendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu maudhui ya Sera ya Taifa ya Kilimo ya mwaka 2013 kupitia mikutano ya kitaalam na maonesho mbalimbali ikiwemo Sikukuu ya wakulima ya Nanenane. Aidha, Sera hii imewekwa kwenye tovuti ya Wizara ili kuwezesha wadau wengi zaidi kuifahamu.

170. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara katika kutekeleza sera hiyo, imeandaa Mkakati wa Kuendeleza Kilimo (ASDS) na Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo (ASDP) awamu ya pili. Programu hiyo inalenga kubadilisha kilimo kuwa cha kisasa na cha kibiashara kwa lengo la kuongeza tija, uzalishaji, mapato na kupunguza umaskini. Utekelezaji wa ASDP II utafanywa kwa utaratibu wa Mfumo wa BRN ili kuiwezesha Serikali kufikia malengo yaliyowekwa kwa haraka zaidi.

171. ***Mheshimiwa Spika,*** ili kuimarisha uwezo wa wataalam wa kuchambua, kufuatilia na kutathmini utekelezaji wa Sera ya Kilimo, Wizara inashirikiana na Washirika mbalimbali wa maendeleo kutoa mafunzo na vitendea kazi. Baadhi ya washirika wa maendeleo wanaoshiriki ni *Michigan*

State University, Regional Strategic Analysis and Knowledge Support (ReSAKSS), International Livestock Research Institute (ILRI) na *Alliance for a Green Revolution in Africa (AGRA).*

172. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015, Wizara iliwasilisha Bungeni muswada wa marekebisho madogo katika Sheria ya Mbegu ya mwaka 2003 na Sheria ya Mbolea ya mwaka 2009 kwa lengo la kuboresha mfumo wa usimamizi na kuongeza adhabu zinazohusu makosa yatokanayo na ukiukwaji wa Sheria. Marekebisho hayo yatawezesha wakulima kufidiwa kutokana na hasara itakayosababishwa na kuuziwa mbegu au mbolea zisizo na viwango. Wizara pia ilikamilisha mapendekezo ya kutungwa kwa Sheria ya Taasisi ya Utafiti wa Kilimo Tanzania na marekebisho ya Sheria ya Mamlaka ya Bonde la Mto Rufiji ya mwaka 1975 yanayolenga kuboresha majukumu ya Mamlaka hiyo kwa kuipa uwezo wa kisheria wa kutekeleza Mipango na miradi mbalimbali ya kuendeleza kilimo katika bonde la mto Rufiji.

173. ***Mheshimiwa Spika,*** ili kuweka mfumo bora wa udhibiti wa ubora wa pembejeo za kilimo zikiwemo mbegu na viuatilifu, katika mwaka 2015/2016, Wizara itakamilisha na kuwasilisha Bungeni Muswada wa marekebisho makubwa ya Sheria ya Mbegu ya mwaka 2003, Muswada wa Marekebisho ya Sheria ya Hifadhi ya Mimea ya mwaka 1997 na Muswada wa marekebisho ya Sheria ya Utafiti wa Viuatilifu vya Kitropiki ya mwaka 1979. Aidha, Wizara itazifanyia marekebisho

Kanuni za Sheria hizo ili ziwezeshe utekelezaji mzuri wa Sheria na kuwahakikishia wakulima pembejeo zenye ubora. Pia, Wizara imepanga kuwasilisha Bungeni muswada wa marekebisho ya Sheria ya Mfuko wa Pembejeo ya mwaka 1994 ili kuboresha mfumo wa utoaji wa mikopo ya pembejeo na huduma nyingine za kuendeleza kilimo.

4.2.7 Kuboresha Uwezo wa Wizara Kutoa Huduma

174. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2014/2015 Wizara imeendelea kuboresha utendaji kazi kwa watumishi wake kwa kutoa mafunzo na vitendea kazi ili kuwajengea uwezo wa kutekeleza majukumu yao. Wizara imeendelea kutoa mafunzo kwa watumishi 255 ndani na nje ya nchi. Watumishi 153 walipatiwa mafunzo ya muda mrefu na watumishi 102 wamepatiwa mafunzo ya muda mfupi. Mafunzo hayo yalitolewa katika fani za kilimo, utafiti kilimo, kilimo cha mboga na matunda, ufundi sanifu wa maabara, usimamizi wa fedha, usimamizi wa rasilimali watu, uongozi, huduma kwa mteja, utunzaji wa kumbukumbu, jinsia, uchumi, takwimu, sheria na ufundi sanifu. Aidha, watumishi 386 wa kada mbalimbali wamepandishwa vyeo. Katika mwaka 2015/2016, Wizara itaendelea kuwapatia mafunzo watumishi wake, kutoa stahili mbalimbali za watumishi na kuwapandisha vyeo watumishi 804 wa kada mbalimbali kulingana na taratibu na kanuni za utumishi wa umma.

Mafunzo katika Vyuo vya Kilimo

175. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara ililenga kufundisha wanafunzi wa Astashahada na Stashahada 2,500 ambapo waliodahiliwa walikua wanafunzi 2,748 ikiwa ni ongezeko la wanafunzi 248 sawa na asilimia 9.9 katika mwaka 2014/2015. Kati ya hao Astashahada ni 2,071 na Stashahada ni 677. Kozi wanazosomea ni Astashahada na Stashahada ya kilimo mseto; Stashahada za umwagiliaji, matumizi bora ya ardhi, uzalishaji wa chakula na lishe, matumizi ya zana za kilimo na uzalishaji wa mboga, maua na matunda. Jumla ya wanafunzi 2,025 wa mwaka wa pili walifanya mafunzo kwa vitendo kwa muda wa wiki nne katika vijiji, Halmashauri za wilaya na Taasisi za Utafiti na watahitimu mwezi Juni 2015.

176. Aidha, Wizara imepitisha Mtaala wa Stashahada ya uzalishaji wa mazao, kutoa mafunzo elekezi ya mbinu za kufundishia kwa wakufunzi 20 wa Wizara na wawili kutoka vyuo binafsi. Wizara kupitia mradi wa PHRD imetoa mafunzo kwa wakufunzi 40 na wakulima 689 wa skimu za umwagiliaji kuhusu mbinu bora za uzalishaji wa zao la mpunga, masoko na uendeshaji wa skimu za umwagiliaji. Vilevile Wizara imetoa mafunzo kwa wakulima 2,763 kutoka katika skimu 27 za umwagiliaji na maeneo 10 yanayolima mpunga kwa kutegemea mvua kwa ushirikiano na JICA kupitia mradi wa TANRICE 2. Wakulima 25 wa Igurusi mkoani Mbeya walilipwa fidia ya eka 38 walizotoa kwa ajili ya kujenga miundombinu ya shamba la

mafunzo ya umwagiliaji ya Chuo cha Kilimo Igurusi. Aidha, Wizara imeendelea na ukarabati wa majengo katika Chuo cha Kilimo Mubondo mkoani Kigoma.

177. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016 Wizara itaendelea kutoa mafunzo ya muda mrefu kwa wanachuo 2,500. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na mradi wa TANRICE 2 itatoa mafunzo kwa wakulima wadogo katika skimu za umwagiliaji 12. Vilevile Wizara itaendelea kukarabati jengo la utawala na bweni la vyuo vya kilimo vya Mubondo na Ilonga na ujenzi wa bweni katika Chuo cha KATC – Moshi.

4.2.8 Kuzingatia Masuala Mtambuka Katika Kilimo

Mazingira

178. ***Mheshimiwa Spika,*** Wizara katika mwaka 2014/2015, imeendelea kuratibu, kudhibiti, kutathmini na kuhamasisha kazi za hifadhi ya mazingira katika maendeleo ya kilimo na kutekeleza malengo ya BRN. Wizara kwa kushirikiana na wadau imekamilisha kuandaa Mpango wa Taifa wa miaka mitano wa kilimo wa kuhimili athari za Mabadiliko ya Tabianchi ambapo nakala 120 za mpango huo zimechapishwa na kusambazwa kwa wadau na zinapatikana kwenye tovuti ya Wizara (*www.kilimo.go.tz*). Katika mwaka 2015/2016 Wizara itashirikiana na wadau kukamilisha uandaaji wa Programu ya utekelezaji wake.

VVU na UKIMWI

179. *Mheshimiwa Spika,* katika kuendeleza mapambano dhidi ya UKIMWI mahali pa kazi, Wizara imeendelea kuwahamasisha watumishi kupima afya ili kutambua hali zao. Aidha, Wizara inaendelea kuwahudumia watumishi waliojitokeza kulingana na miongozo ya Serikali.

5.0 SHUKRANI

180. *Mheshimiwa Spika,* naomba nitumie nafasi hii kuzishukuru Nchi na Mashirika mbalimbali ya Kimataifa ambayo yamesaidia sana Wizara katika juhudi za kuendeleza kilimo. Kwanza napenda kuzishukuru nchi za Japan, Marekani, Uingereza, Ireland, Malaysia, China, Indonesia, Korea ya Kusini, India, Misri, Israel, Ubelgiji, Ujerumani, Finland, Norway, Brazil, Uholanzi, Vietnam na Poland. Nayashukuru pia Mashirika na Taasisi za Kimataifa zifuatazo: Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo ya Afrika, AU, IFAD, DFID, UNDP, FAO, JICA, EU, UNICEF, WFP, ILO, CIMMYT, ICRISAT, ASARECA, USAID, KOICA, ICRAF, IITA, IRRI, CFC, AVRDC, AGRA, AfricaRice, ILRI, CABI, FARA, *Bill and Melinda Gates Foundation, Gatsby Trust, Rockfeller Foundation, Aga Khan Foundation, ReSAKSS, Michigan State University* na *Unilever*. Ushirikiano na misaada ya nchi na mashirika hayo bado tunauhitaji ili tuweze kuendeleza kilimo nchini.

181. *Mheshimiwa Spika,* napenda kutoa shukrani za pekee, kwa wakulima wa nchi hii kwa

kazi kubwa wanayofanya katika uzalishaji wa mazao ya chakula na biashara. Napenda kumshukuru Naibu Waziri wa Kilimo Chakula na Ushirika Mheshimiwa Godfrey Weston Zambi, Mbunge wa Mbozi Mashariki; Katibu Mkuu Bibi Sophia Elias Kaduma; Naibu Katibu Mkuu Dkt. Yamungu Kayandabila, Naibu Katibu Mkuu Mhandisi Raphael Daluti; Wakurugenzi wa Idara; Taasisi na Asasi zilizo chini ya Wizara; watumishi wote wa Wizara; na wadau mbalimbali wa Sekta ya Kilimo kwa juhudi, ushirikiano na ushauri uliowezesha kutekelezwa kwa majukumu ya Wizara kwa mwaka 2014/2015 kama nilivyofafanua katika hotuba hii. Ni matarajio yangu kwamba, Wizara itaendelea kupata ushirikiano wao katika mwaka 2015/2016. Mwisho natoa shukrani kwa Mpiga Chapa Mkuu wa Serikali kwa kufanikisha kuchapishwa kwa hotuba hii.

6.0 MAOMBI YA FEDHA MWAKA 2015/2016

182. ***Mheshimiwa Spika,*** katika mwaka 2015/2016, Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika kupitia **Fungu 43, Fungu 24 na Fungu 05** inaomba jumla ya Shilingi **353,150,873,000** kama ifuatavyo:

FUNGU 43

183. ***Mheshimiwa Spika,*** jumla ya Shilingi **290,744,623,000** zinaombwa. Kati ya fedha hizo, Shilingi **249,751,550,000** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na Shilingi **40,993,073,000** ni kwa ajili ya kutekeleza Miradi ya Maendeleo.

FUNGU 24

184. ***Mheshimiwa Spika,*** kiasi cha Shilingi **7,627,990,000** kinaombwa kwa ajili ya matumizi ya kawaida.

FUNGU 05

185. ***Mheshimiwa Spika,*** jumla ya Shilingi **54,778,260,000** zinaombwa. Kati ya fedha hizo, Shilingi **383,686,000** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na Shilingi **54,394,574,000** ni kwa ajili ya kutekeleza Miradi ya Maendeleo.

186. ***Mheshimiwa Spika,*** naomba kutoa hoja.

Kiambatisho Na. 1: **Uzalishaji na kiasi cha Sukari kilichopo hadi kufikia tarehe 5 Mei, 2015**

Na	**Kiwanda**	**Malengo ya Uzalishaji 2014/2015 (Tani)**	**Sukari Iliyozalishwa kufikia 30 Aprili, 2015 (Tani)**	**Asilimia ya Malengo iliyofikiwa**	**Sukari iliyopo kufikia 5 Mei, 2015 (Tani)**
1	Kilombero	124,000.00	125,374.00	101.11	10,600.00
2	TPC Ltd	96,567.00	99,373.00	102.91	8,000.00
3	Mtibwa	25,737.00	23,724.00	92.18	5,100.00
4	Kagera	54,554.00	55,536.00	101.80	1,200.00
	Jumla	**300,858.00**	**304,007.00**	**101.05**	**24,900.00**

***Kiambatisho Na. 2:* Skimu zilizotekelezwa mwaka 2014/2015 kupitia Mfumo wa BRN**

Na.	Mkoa	Wilaya	Skimu	Eneo linalomwagiliwa (Ha)	Wanufaika
1	Mbeya	Mbarali	Gwiri	500	4,180
2			Ipatagwa	522	3,045
3			Kapyo	329	1,520
4			Motombaya	600	2,020
5			Mswiswi-Kongolo	600	1,735
6			Mwendamtitu	3,000	16,700
7			Chang'ombe	262	3,850
8	Iringa	Iringa R	Cherehani Mkoga	300	605
9			Idodi	350	2,240
10			Mapogoro	250	2,240
11	Katavi	Mpanda	Karema	755	11,856
12		Mlele	Mwamkulu	400	7,500
13			Ugala	220	2,880
14	Rukwa	Sumbawanga	Sakalilo	250	585
15	Morogoro	Kilombero	Msolwa	120	2,250
16			Mkula	100	460
17			Siginali	180	1,050
18		Kilosa	Mvumi	293	1,365
19			Rudewa	500	3,600
	JUMLA			**9,531**	**69,681**

Kiambatisho Na. 3: **Skimu zitakazofanyiwa usanifu kupitia Mfumo wa BRN mwaka 2015/2016**

No.	Wilaya	Skimu	Eneo lote linalofaa (ha)	Eneo lilioendelezwa (ha)
1	**Kyela**	Makwale	750	520
2		Ngana	560	259
3	**Mbarali**	Chamoto Betania	700	530
4		Chimba Chimba - Mpolo	1,250	702
5		Chosi-Chimala	700	570
6		Gonakuvagogolo	400	150
7		Herman	1,200	530
8		Ibohora	400	200
9		Igumbilo-Isutu	700	475
10		Ipatagwa	700	542
11		Kapyo	600	329
12		Mbuyuni - Kimani	6,000	1,500
13		Lyanyula	2,000	768
14		Maendeleo	1,255	795
15		WIA Mahango-Ushirika	1,000	764
16		Majengo	800	650
17		Matebete	600	470
18		Mayota	250	150
19		Motombaya	800	600
20		Mswiswi-Azimio	500	300
21		Mswiswi-Kongolo	1,000	600
22		Njalalila	800	320
23		Njombe	600	519
24		Ruanda Majenje	1,000	450

No.	Wilaya	Skimu	Eneo lote linalofaa (ha)	Eneo lilioendelezwa (ha)
25		Kapunga Smallholder	875	875
26		Chang'ombe	300	262
27		Isenyela	1760	1,000
28		Mpunga Mmoja	4000	2,500
29		Mhwele	1,200	200
30		Msesule	1,000	700
31	**Iringa (V)**	Cherehani Mkoga	400	300
32		Idodi	1,080	350
33		Ipwasi Ndorobo	3,000	500
34		Mafuruto	600	500
35		Makuka	200	300
36		Mapogoro	500	250
37		Mapogoro Kibaoni	400	400
38		Mkombozi	3,050	1,000
39		Pawaga-Mlenge	6,000	300
40	**Mpanda DC**	Iloba	800	200
41		Karema	2,721	755
42		Mwamkulu	1,000	100
43	**Mlele**	Mwamapuli-Mpanda DC	13,650	500
44		Ugala	300	220
45		Urwira	1,200	350
46	**Sumbawanga**	Sakalilo	600	250
47	**Kilombero**	Mang'ula Youth	300	300
48		Sonjo	2,220	150
49		Kiberege	41,500	1,750
50		Mkula (**PPA**)	300	100
51	**Kilosa**	Aliqadiriya Salama Children	200	160
52		Chanzuru	680	400

No.	Wilaya	Skimu	Eneo lote linalofaa (ha)	Eneo lilioendelezwa (ha)
53		Ilonga -Kilosa	630	220
54		Madizini	200	200
55		Rudewa	2,960	500
56	**Morogoro (V)**	Kiroka **(PPA)**	300	270
57		Tulo/Kongwa (**PPA**)	1,500	600
58	**Mvomero**	Mkindo **(PPA**)	160	152
JUMLA			**120,151**	**29,307**

Kiambatisho Na. 4: **Skimu zitakazokarabatiwa kupitia Mfumo wa BRN mwaka 2015/2016**

Na	Wilaya	Skimu	Eneo (Ha)	Wanufaika (Kaya)
1	Mbarali	Gonakuvagogolo	400	347
2		Mbuyuni Kimani	1,500	2,350
3		Ruanda Majenje	450	678
4		Kapunga Smallholder	875	1,182
5	Kyela	Makwale	750	880
6		Ngana	560	825
7	Iringa	Cherehani Mkoga	400	601
8		Idodi	350	448
9		Magozi	1,300	1,384
10		Pawanga- Mlenge	300	400
11	Mpanda	Karema	2,721	2,573
12	Mlele	Ugalla	300	576
13	Sumbawanga	Sakalilo	600	585
14	Kilombero	Mang'ula Youth	300	300
15		Mkula PPA	300	460
16	Kilosa	Ilonga Kilosa	630	600
17	Mvomero	Mkindo PPA	152	180
18	Morogoro Vijijini	Tulo kongwa PPA	600	1,440
19		Kiroka PPA	300	1,350
20		Mbalangwe	350	1,440
		JUMLA	**13,138**	**18,599**